

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

PROGRAM VĚNOVANÝ CÍRKEVNÍMU ROKU

Programme devoted to the Church year

Autor: Lenka Hacaperková

Katedra školní a sociální pedagogiky

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

Studijní program: Vychovatelství

PRAHA 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Program věnovaný církevnímu roku* vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce Doc. Ing. Jitky Vodákové, CSc. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. Ing. Jitce Vodákové, CSc. za vedení mé závěrečné bakalářské práce, za její cenné rady a připomínky.

NÁZEV:

Program věnovaný církevnímu roku

AUTOR:

Lenka Hacaperková

KATEDRA:

Školní a sociální pedagogiky

VEDOUcí PRÁCE:

Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

ABSTRAKT:

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit a ověřit program zaměřený na průběh církevního roku. Program se skládá z krátkodobých a dlouhodobých projektů. Program je koncipován jako soubor dílen, které spojuje téma církevního roku. Vzhledem k tomu, že je program určen hlavně pro školní družinu, zaměřila jsem se na praktické činnosti a získávání dovedností. Především tvůrčí činností jsem se dětem snažila přiblížit hlavní křesťanské svátky. Děti si vyzkoušely práci s různými přírodními a technickými materiály. Zvláštní pozornost jsem věnovala věkové skupině, které byl program určen, tj. dětem mladšího školního věku.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Projekt, církevní rok, mladší školní věk, školní družina, zájmové činnosti

TITLE:

Programme devoted to the Church year

AUTHOR:

Lenka Hacaperková

DEPARTMENT:

Department of school and social education

SUPERVISOR:

Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

ABSTRACT:

The target of this bachelor thesis was to create and verify a program focused on the course of the church year. The program consists of short and long term projects. The program is designed as a set of workshops, which connects the theme of the church year. Whereas that the program is intended mainly for after-school clubs, I have focused on practical activities and skills. First of all creative activities for children, I tried to approach the main Christian festivals. Children tried to work with various natural and technical materials. Special attention was devoted to the age group that the program was designed for, i. e. children younger school age.

KEYWORDS:

Project, church year, younger school age, school club, leisure (hobby, interest) activities

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Církevní rok.....	10
1.1.1 Průběh církevního roku	10
1.1.2 Podrobnější informace o vybraných tématech uspořádaných podle školního roku	11
Děkování za úrodu	11
Sv. Václav (28. 9.)	11
Památka všech zesnulých – Dušičky (2. 11.).....	12
Advent a vánoční svátky.....	12
Tři králové – Zjevení Páně (6. ledna)	14
Uvedení Páně do chrámu – Hromnice (2. února).....	14
Sv. Valentýn (14. února).....	15
Masopust	15
Velikonoce.....	15
Čarodějnice (Svatá inkvizice).....	16
Nanebevstoupení Páně	17
Svatodušní svátky - Letnice	17
Jan Křtitel (24. červen)	17
1.2 Obecná charakteristika dětí mladšího školního věku	19
1.2.1 Periodizace vývoje	19
1.2.2 Mladší školní věk	20
1.3 Projekty ve výuce a v zájmových činnostech	23
1.3.1 Počátky projektového vyučování.....	23
1.3.2 Principy projektu	24
1.3.3 Pozitiva a negativa projektu	24
2 PRAKTICKÁ ČÁST	26
2.1 Cíl a úkoly práce.....	26
2.1.1 Cíl práce	26
2.1.2 Úkoly.....	26
2.2 Metodika a podmínky pro realizaci projektu	26

2.2.1 Metodika práce.....	26
2.2.2 Cíle programu	28
2.2.3 Charakteristika podmínek pro realizaci programu	28
2.2.4 Dotazníkové šetření zařazené v průběhu programu	28
2.2.5 Charakteristika cílové skupiny	29
2.2.6 Plán programu	30
2.2.7 Motivace dětí pro aktivní spolupráci během programu	32
2.3 Výsledky práce a jejich hodnocení	33
2.3.1 Průběh programu a jeho hodnocení.....	33
Děkování za úrodu	Chyba! Záložka není definována.
Svatý Václav	34
Přípravné práce na Advent.....	36
Dušičky	37
Advent	39
Betlém	40
Tři králové	44
Kalendář	46
Uvedení Páně do chrámu	47
Svatý Valentýn.....	48
Masopust	50
Velikonoce a projekt „Zelenina“	50
Čarodějnice (Svatá inkvizice).....	54
Církevní rok	55
Nanebevstoupení Páně	56
Svatodušní svátky – Letnice	56
2.3.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření zaměřeného na materiál, výrobek a činnost	57
2.3.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření na téma Vánoce	63
2.3.4 Zhodnocení programu	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	68
PŘÍLOHY	69

Úvod

Na úvod bych ráda objasnila důvody, které mě vedly k výběru tématu mé bakalářské práce. Tím největším bylo mé zjištění, že většina dětí z mého okolí zná z církevních svátků jen Vánoce a Velikonoce a to pouze v komerční podobě. Myslím, že je škoda, abychom vnímali tyto svátky jen jako období shonu, uklízení a vaření. Asi je to i tím, že do dob komunismu se jaksi nehodila náboženská ideologie a oslava křesťanských svátků. Děti ani nevěděly, kdo to je sv. Václav. Domnívám se, že to si patron českého národa nezaslouží. Proto bylo jedním z cílů mé práce tuto skutečnost alespoň částečně napravit a během realizace projektu děti navštěvující školní družinu přivést k zamyšlení se nad církevními svátky. Nekladla jsem si za cíl dětem vysvětlovat smysl liturgie nebo je přesvědčovat, aby uctívaly Boha. Ale snažila jsem se je seznámit s dalšími svátky, jejich smyslem a původem i v souvislosti s lidovými tradicemi. Vždyť většina svátků je spojena s celou řadou zajímavých zvyků a pověr, a proto i spojení s pracovními činnostmi se mi zdá ideální.

Během přednášek PhDr. Anny Tomkové v rámci studia mě zaujalo projektové vyučování a práce s myšlenkovou mapou. Přestože jsem neměla s projekty a programy na škole žádné praktické zkušenosti, rozhodla jsem se tuto formu práce vyzkoušet, program připravit a společně s dětmi zrealizovat.

Cílem mé bakalářské práce bylo vypracovat celoroční program zaměřený na témata související s církevním rokem a část programu ověřit v praxi. Vzhledem k termínu odevzdání práce však nebylo možné ověřit celý projekt, proto se část praktické části skládá jen z mé přípravy činností, které by dále navazovaly. Program jsem začala s dětmi realizovat od září, sice o trochu dříve než začíná liturgický rok, ale zase nám to umožnilo se lépe poznat a připravit se na první velký svátek – Vánoce.

V současné době jsem na rodičovské dovolené a tak ověřování projektu probíhalo ve školní družině v místě mého bydliště. Přestože jsem mnoho dětí znala, bylo velkou nevýhodou, že jsem s nimi nebyla v každodenním kontaktu, tak jak bych byla jako vychovatelka ve školní družině. To je také důvod, proč cítím, že práce někdy nebyla úplně dokončená a nebyly zodpovězeny všechny otázky dětí. Součástí přípravy programu jsou i doprovodné aktivity na rozvoj tématu, které bych s dětmi dále realizovala, kdybych měla možnost s nimi pracovat častěji. Dalším problémem byla

proměnlivost skupiny dětí, které se projektu zúčastnily. „Kostru“ skupiny tvořilo 8 žáků z 3. ročníku, kteří se aktivně podíleli na celém projektu. Ostatní se zapojovali jen v rámci jednotlivých dílen a spíše je zajímal jen výsledný výrobek, než program jako celek. Jistě bych příště pracovala s ustálenou skupinou, protože to dává větší prostor pro utváření vzájemných vztahů a komplexnější práci.

Potěšilo mě, že si děti samy začaly vytvářet jakousi knížku, do které si vkládaly fotky svých výrobků a obrázky, které namalovaly při čtení příběhů o svatých z knihy: Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme. (Schauberová, Schindler, 2009) Myslím, že kdybychom knížku rozšířili například o slohové práce k tématu, mohla by být i hlavním produktem celého programu.

1 Teoretická část

1.1 Církevní rok

1.1.1 Průběh církevního roku

Na rozdíl od běžného kalendáře začíná liturgický rok už na přelomu listopadu a prosince. Má dvě velké slavnosti: Vánoce a ještě větší Velikonoce. Připravujeme se na ně adventem a postní dobou. Čas mezi Velikonocemi a Vánocemi se nazývá liturgické mezidobí.

Církevní rok není jen souhrnem 12 měsíců, ale připomíná jednotlivé události ze života Ježíše v jejich chronologické posloupnosti. Počátek liturgického roku proto připadá na první den adventu. Náplní liturgického roku je i připomenutí a oslava památky křesťanských mučedníků a světců. *„Souhrn svátku Ježíše Krista, opakující se každoročně v rámci liturgického roku, se nazývá temporál. Součástí temporálu jsou nejdůležitější křesťanské svátky – Vánoce (narození Ježíše jako Syna Božího a Spasitele) a Velikonoce (obětování se Ježíše za hříchy lidstva a jeho zázračné zmrtvýchvstání). Dny zasvěcené mučedníkům a svatým tvoří tzv. sanktorál. I ony se opakují v nepřetržitém ročním cyklu.“* (Vavřinová, 2010, str. 30)

Život křesťanské obce však není určován církevním rokem, ale nedělí, kdy si církev připomíná zmrtvýchvstání Krista. Pojem církevní rok se objevuje až v době reformace, v jedné wittenberské Postile z roku 1589. Církev se dlouho nemohla shodnout v otázce začátku církevního roku. Nakonec však převážil názor, že začíná adventem. (Richter, 2003)

„Od poloviny druhého století se slaví jedna neděle intenzivněji jako roční Pascha – velikonoční svátky. Ve třetím a čtvrtém století se slavení tohoto svátku prodloužilo na padesát dní, jimž předcházela čtyřicetidenní doba přípravy. Teprve když církev začala vyznávat vítězného Krista, Božího Syna, stejné podstaty s Otcem, zavedl se další svátek: na Východě svátek Epifanie, Zjevení Páně, na Západě svátky vánoční. Brzy se tato vánoční doba přizpůsobila době velikonoční tím, že se rozšířila o čtyřtydenní přípravnou dobu – advent.“ (Richter, 2003, str. 133 – 134) Vánoce se osamostatnily ve 4. století.

1.1.2 Podrobnější informace o vybraných tématech uspořádaných podle školního roku

Děkování za úrodu

Konec léta je na svátky a lidové tradice velmi chudý. Je to dáno i tím, že lidé neměli příliš čas na oslavy, ale museli si zajistit dostatek potravy a tak vynakládali velké úsilí, aby byla bohatá úroda. Křesťané se modlitbami obraceli ke svým patronům, aby si vyprosili dobrou úrodu, za kterou pak také děkovali. Každý rok slaví křesťané děkovnou bohoslužbu za úrodu. Z vděčnosti zdobí kostel ovocem, květinami, obilnými klasy ... I v modlitbě „Otče náš“ křesťané prosí: Chléb náš vezdejší dej nám dnes! Pro toto období jsou charakteristické oslavy sklizně (dožínky, dočesná, vinobraní). (Kotas, 2004)

Sv. Václav (28. 9.)

Narodil se kolem roku 907 jako nejstarší syn českého knížete Vratislava I. a Drahomíry. O jeho výchovu se starala jeho babička sv. Ludmila, která ho vedla ke křesťanství a spravedlnosti. Nedobré vztahy s římským císařem Jindřichem I. Ptáčníkem vyústily do válečného konfliktu, který kolem roku 929 Václav prohrál. Jeho postavení bylo nejisté. Jako poražený musel odvádět poplatek za mír, což se nelíbilo poddaným. Toho využil jeho bratr Boleslav, postavil se do čela nespokojenců a 28. 9. 935 ve Staré Boleslavi Václava zavraždil. Po Boleslavově smrti začali především kněží podporovat kult sv. Václava. Nechali jeho ostatky přenést do kostela sv. Víta na Pražském hradě. Prostý lid Václava ctil. Proto se začaly brzy po jeho smrti šířit příběhy o tom, jak pomáhal Čechům v bitvách a legendy o jeho osobě. Nejstarší legenda o něm, psaná hlaholicí, pochází již z poloviny 10. století. V 11. století považovali Václava za svatého nejenom v Čechách, ale i v Německu, Polsku a Rusku. Svatováclavský kult vědomě rozvíjel a podporoval také Karel IV. Zasvětil mu i české korunovační klenoty. Stal se patronem celé české země, ale také vinařů a sládků. (Heyduk, 2001, Vondruška, 2005)

Jedna z legend také vypráví, že v bájně hoře Blaník je ukryto vojsko se svatým Václavem. A až bude české zemi nejhůře, toto vojsko jí přijde na pomoc. V těžkých dobách a chvílích se Češi shromažďují pod sochou svatého Václava v Praze. Na svatého

Václava se konají slavnostní mše, ale i poutě a veselice. Mezi jeho atributy patří: kopí s praporem, meč, štít se svatováclavskou orlicí.

Památka všech zesnulých – Dušičky (2. 11.)

Tomuto svátku předchází o den dříve svátek Všech svatých, který je se dnem Dušiček těsně spjat. Svátek Všech svatých vychází z církevního vysvěcení Pantheonu v Římě roku 609. „*Všech svatých je vzpomínkovou slavností zemřelých, kteří již dosáhli věčné blaženosti (na rozdíl od Dušiček, které jsou vzpomínkou na ty, kteří této blaženosti nedosáhli).*“ (Vondruška, 2005, str. 74)

Památka všech zesnulých, lidově označovaný jako Dušičky, je vzpomínkou na zemřelé, jejichž duše ještě pobývají v očistci. Lidé tento den navštěvují hroby, zdobí je květinami a zapalují svíčky na znamení, že život zemřelých nezhasl. S tímto svátkem souvisela i řada lidových pověr a zvyků, např.: pití studeného mléka, plnění lamp máslem ...

V liturgii dne Dušiček není smutek, ale spíše velikonoční naděje na vzkříšení. „*Posilni naši naději, že jako tvůj syn vstal z mrtvých, vstaneme k novému životu i my a že se u tebe znovu shledáme. (denní modlitba)*“ (Richter, 2003, str. 177)

Advent a vánoční svátky

Slovo advent pochází z latinského adventus a znamená „příchod“. Křesťané se v tomto čase připravují na příchod Mesiáše zbožným rozjímáním v kostelích a dodržováním půstu. Advent začíná v neděli, která je nejbližší svátku sv. Ondřeje a končí o půlnoci 24. prosince. První adventní neděle se říká „železná“, druhé „bronzová“, třetí „stříbrná“ a poslední, která je nejbližší Štědrému dni, „zlatá“. V adventním čase má svátek mnoho významných světců (sv. Ondřej, sv. Barbora, sv. Mikuláš, sv. Lucie ...). K těmto světcům se váže mnoho zvyků, pověr a magických praktik (větvička „barborka“, mikulášská nadílka, obchůzky Lucek ...).

Dnes mezi nejznámější adventní symboly patří adventní věnce a kalendáře (první vznikl v Mnichově roku 1908). První adventní věnec pochází z Hamburku z roku 1838 a zhotovil ho Johann Heinrich Wichern. Pověsil ho nade dveře tamějšího sirotčince a každý týden na něj upevnil zapálenou svíci. (Vavřínová, 2010)

Také Štědrý den je spojen s mnoha pověrami a zvyky. Některé přetrvaly dodnes, jiné se přizpůsobily době a některé zanikly. Mezi ty nejznámější a dodnes praktikované patří: rozkrajování jablka, pouštění lodiček, zpívání koled, mince či šupiny pod talířem, obdarovávání ...

Vánoce začínají 25. prosince slavností Narození Páně (Boží hod vánoční). Ale první sváteční chvílí je již Štědrý večer, protože ke křesťanským slavnostem vždy patří už předchozí večer. Vánoční doba trvá skoro tři týdny, do svátku Křtu Páně, který je v neděli po 6. lednu (svátek Tří králů). Někdy je konec Vánoc spojován s 2. únorem (Uvedení Páně do chrámu, Hromnice). Narození Páně je hlavním a nejdůležitějším vánočním svátkem. Ideovým obsahem Vánoc je připomínka radostné události Ježíšova narození v Betlémě. Názory na místo, kde se Ježíš narodil, se různí. Justin (2. století) se zmiňuje, že se Ježíš narodil v jeskyni. Podle Lukášova evangelia v chlévě. „*I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. Lk 2, 1-7*“ (Musset, 1991, str. 104)

Vánoční symboly:

- Děťátko

Narození Ježíše (Mesiáše, Spasitele, Vykupitele), který byl celým světem očekáván a v něhož byly vkládány naděje a očekávání lepšího života.

- Betlém

Betlém tvoří jesličky s děťátkem, Panna Marie, sv. Josef, osel, vůl a dále pastýři s ovečkami, tři králové ... Jako první vytvořil živé jesle o Vánocích roku 1223 František z Assisi. V jeskynní kapli naplnil slámou žlab a přivedl k němu vola a osla. Do Čech pronikly jesličky v 16. století. Nejoblíbenější byly dřevěné betlémy.

- Stromeček

Věčně zelené větve jehličnanů symbolizují věčný život přislíbený Kristem a připomínají rajský strom. Jako vánoční symbol se strom do Čech dostal z Německa. Asi první vánoční stromeček u nás ozdobil v roce 1812 ředitel Stavovského divadla Jan Karel Liebich. Zdobení stromečku prošlo také vývojem od přírodních ozdob až po skleněné foukané baňky, čokoládové figurky, elektrická světélka ...

- Jmelí

Je to větvený keřík, který roste v korunách stromů, na nichž parazituje. Plody, bílé bobule, dozrávají v prosinci. Jmelí bylo považováno za symbol života a již staří Řekové ho používali na výrobu léků.

- Ryba

Ryby se v Čechách jedly už od pradávna, často jako součást postních jídelníčků. Ale nejrozšířenějším štedrovečerním pokrmem se kapr stal až počátkem 20. století. V raně křesťanských dobách byla ryba kryptogramem vyznavačů Ježíše Krista. Kristus byl zobrazován i jako beránek nebo ryba.

- Zvon

První zmínky o zvonech jsou známy z 6. století. Zvony dodnes svolávají k modlitbě, ohlašují smrt, nebezpečí, ale i příchod. (Šottnerová, 2004)

Tři králové – Zjevení Páně (6. ledna)

O mudrcích (učenci z Persie), kteří sledovali hvězdu na východě, se zmiňuje pouze Matoušovo evangelium. „*Vešli do domu a uviděli dítě s Marií, jeho matkou, padli na zem, klaněli se mu a obětovali mu přinesené dary – zlato, kadidlo a myrhu.*“ (Mt 2, 1 – 11) Podle apokryfního evangelia z 6. století se jmenovali Kašpar, Melichar a Baltazar. (Musset, 1991)

Tento svátek se dodnes těší velké oblibě. Dříve kněz, doprovázený ministranty, učitelem a žáky, žehnal obydlí a na dveře napsal svěcenou křídou C (K) + M + B a příslušný letopočet. Později se tohoto úkolu někde ujal učitel. Dnes nápis píše mladíci převlečení za Tři krále. Nápis nesymbolizuje pouze iniciály sv. Tří králů, ale také zkratku latinského požehnání „*Christis mansionem benedicat*“ („Kristus ať požehná příbytek“). (Vavřínová, 2010)

Uvedení Páně do chrámu – Hromnice (2. února)

V tento den Josef a Marie zasvětili Ježíše v jeruzalémském chrámu Bohu. Na Hromnice se v kostele před mší světily svíce (Hromničky), které se pak zapalovaly při bouřkách jako ochrana před bleskem a před vším zlým. Hromnička se také dávala do ruky nebožtíkovi.

Sv. Valentýn (14. února)

Svatý Valentýn byl biskupem v Terni nedaleko Říma a žil ve 3. století. Podle jedné z legend tajně oddával zamilované páry, aby ochránil muže před odchodem na vojnu. Tehdejší císař Claudius II. ho nechal popraviti. Zamilovaní lidé si tento den dávají květiny, drobné dárky a posílají přání. (Šottnerová, 2006)

Masopust

Končí v úterý před Popeleční středou. Přípravou na masopust je tzv. „Tučný čtvrtek“, jemuž v mnoha usedlostech předcházela zabijačka. O masopustní neděli se konaly taneční zábavy. Vyvrcholením masopustu bylo úterý, kdy byl k vidění průvod maškar, někde doplněný divadelní hrou a spoustou krajových zvyků. (Vondruška, 2005)

Velikonoce

Velikonoce jsou nejvýznamnějšími svátky křesťanů. Jsou spojené s památkou umučení a vzkříšení Krista. Ježíš se obětoval, zemřel na kříži, aby vykoupil hříchy lidí. Poté vstal z mrtvých a po 40 dnech vstoupil na nebesa. Velikonoce se slaví vždy po jarní rovnodennosti, první neděli po jarním úplňku. Předvelikonoční půst začíná Popeleční středou a trvá do Božího hodů velikonočního (40 dní půstu). Od Popeleční středy byl zakryt obraz na hlavním oltáři fialovým plátnem. První neděle postní se nazývá „Černá“, druhá „Pražná“, třetí „Kýchavá“, čtvrtá „Družebná“, pátá „Smrtná“ a šestá „Květná“. Na Květnou neděli se připomíná památka Kristova vjezdu do Jeruzaléma. Poslední týden před Velikonocemi se nazývá pašijový (svatý nebo veliký) týden, který začíná „Modrým pondělím“, následuje „Žlutý úterý“. Tyto dva dny se dříve uklízelo. Pak je „Škaredá středa“, „Zelený čtvrtek“. V tento den bývá dodnes zvykem připravovat

jídlo ze zelené zeleniny a bylin. Církev si připomíná Poslední večeři Ježíše s apoštolý. Na zelený čtvrtek „odletí zvony do Říma“, umlknou i varhany a oltářní zvonky. Velký pátek je dnem ukřižování Krista, nekonají se mše. Součástí pobožnosti je odhalení a uctění svatého kříže. S tímto dnem je spojena i řada různých pověr: nesmělo se orat, nic sázet, půjčovat si věci, prát, otvírala se země, aby odhalila své poklady ... Na Bílou sobotu se vrací zvony z Říma a opět se rozezní i varhany. V Čechách se tento den konají večerní bohoslužby, při kterých se před kostelem posvěti oheň, od nějž se zapálí paškál a jím se světlo přenese do kostela. Velikonoční neděle – Boží hod velikonoční je dnem zmrtnýchvstání Krista. Končí půst. V kostele se provádí svěcení velikonočních pokrmů (mazanců, vajec, vína, beránků...). Velikonoční pondělí je spojené s velikonoční pomlázkou. (Vondruška, 2005)

Velikonoční symboly:

- Vajíčko

Vajíčko patří mezi nejstarší symboly plodnosti a stále se opakujícího života a vzkříšení. Vajíčka se podle krajů různě zdobí, barví a dávají se koledníkům.

- Pomlázka
- Beránek

Symbol čisté oběti. Někdy tak bývá zobrazován Kristus.

- Zajíček

Symbol chudoby, skromnosti a pokory, a také sebeobětování se pro druhé.

- Velikonoční pečivo

Mazance, Jidáše, velikonoční beránek

Čarodějnice (Svatá inkvizice)

Čarodějnické procesy probíhaly po celé Evropě, byly součástí očisty církve, ale vrhly velmi špatné světlo na dějiny křesťanské církve. Koncem 15. století dva němečtí preláti Jakub Sprenger a Henry Institoris sepsali metodickou příručku pro inkvizitory Kladivo na čarodějnice. Obviněný z kacířství byl často pomocí krutých metod usvědčen a upálen

na hranici, jeho majetek byl církví zkonfiskován. Před Svatou inkvizicí si nebyli jisti ani bohatí a učené lidi (např. Galileo Galilei, Giordano Bruno). Tyto procesy trvaly až do druhé poloviny 18. století, kdy je ukončilo odvážné rozhodnutí Marie Terezie. (Šottnerová, 2007)

Od středověku lidé věřili, že v noci z 30. dubna na 1. května mají „nečisté síly“ velkou moc. Věřilo se, že ďábel může uplatňovat svoji moc prostřednictvím čarodějnic. Na ochranu před čarodějnicemi lidé praktikovali mnoho zvyků např. různé překážky pro čarodějnici, pálení ohňů ...

Nanebevstoupení Páně

Slaví se 40 dnů po velikonoční neděli. V tento den byl Ježíš „vzat vzhůru a oblak jím ho zastřel.“ (Musset, 1991, str. 194)

Svatodušní svátky - Letnice

Slaví se 50 dní po Velikonocích. V tento den byl Ježíšovým učedníkům seslán Duch svatý. Domem, kde byli učedníci shromážděni, se prohnal prudký víchř, naplnil celý dům a ukázaly se jim jakoby ohnivé jazyky, které se rozdělily, a na každém z nich jeden spočinul. Učedníci získali schopnost a sílu zvěstovat Krista a najednou uměli mluvit cizími jazyky. Apoštolové začali obyvatelům Jeruzaléma i cizincům vyprávět o Ježíši a jeho učení. Mnoho lidí (3000) jim již tento den uvěřilo a dalo se pokřtít, tím se začalo křesťanství šířit. (Musset, 1991)

V sobotu před Svatodušními svátky se uklízelo, zdobily se příbytky i kostely květinami a ratolestmi lípy. Lidé věřili, že ve Svatodušní neděli k nim přiletí Duch svatý v podobě holubice. V neděli se konají slavnostní mše. Během Svatodušního pondělí byla častým zvykem tzv. Jízda králů. (Šottnerová, 2007)

Jan Křtitel (24. červen)

Jan Křtitel byl vrstevníkem Ježíše. Kázal o příchodu Krista. Mnoho lidí se vyznávalo ze svých hříchů a dávalo se od něj pokřtít v řece Jordánu. Jan Křtitel pokřtil i samotného Ježíše.

1.2 Obecná charakteristika dětí mladšího školního věku

1.2.1 Periodizace vývoje

Psychický vývoj jedince není jen tokem změn, ale má svoji strukturu. Člení se na období, která po sobě zákonitě následují a navzájem se liší. Otázkami vývoje a jeho členění se zabývalo mnoho psychologů. Jejich periodizace se mnohdy liší, ale asi nejčastěji se setkáváme s tímto členěním:

1. Prenatální (nitroděložní) období. Konec tohoto období je dán porodem.
2. Kojenecké období: od narození do konce prvního roku.
3. Batolecí období: zhruba od 1. do 3. roku.
4. Období předškolního věku dítěte: zhruba od 3. do 6. roku.
5. Období raného (mladšího) školního věku: od 6. do 11. roku.
6. Pubescence: zhruba od 11. do 15. roku.
7. Adolescence: zhruba od 15. do 18. až 23. roku.
8. Období rané dospělosti: zhruba od 22. do 35. roku.
9. Období střední dospělosti: zhruba od 35. do 45. roku.
10. Období pozdní, či starší dospělosti: zhruba od 45. do 60. roku.
11. Období raného stáří: zhruba od 60. do 70. – 75. roku.
12. Období pravého stáří: zhruba po 75. roce. (Helus, 2003, str. 53)

Vzhledem k tomu, že jsem pracovala s dětmi od prvního do čtvrtého ročníku ZŠ, zaměřila jsem se na období mladšího školního věku. Někteří autoři, jako např. Matějček, období mladšího školního věku dále dělí na mladší (odpovídá zhruba 1. – 2. ročníku ZŠ) a střední školní věk (odpovídá 3. – 5. ročníku ZŠ). Perioda mladšího školního věku přináší pro dítě celou řadu změn. Začíná školní práce a povinnost, škola otevírá nové obzory, urychluje se rozumový vývoj, školák se stává součástí větší vrstevnické skupiny. Při přípravě různých činností dětí je nutné vycházet ze znalosti specifik tohoto vývojového období. Pro činnosti zařazené do připraveného programu jsem vzala v úvahu tělesný i rozumový vývoj, převažující zájmy a vztah k vrstevnické skupině.

1.2.2 Mladší školní věk

Období mladšího školního věku by se dalo shrnout slovy profesora Zdeňka Matějčka: „... ve školním věku je dítě životní realista, že je to doba maximální extroverze a příklonu k tomuto světu, doba sběratelství a zájmů přírodních, doba kolektivního života, kamarádství a přátelství, přičemž dívčí a chlapecké skupiny jsou nejvíce oddáleny a kontaktů mezi nimi je méně nežli před tím a po tom. Zajímavé je, že je to doba relativně nejlepšího zdraví a vysoké tělesné výkonnosti ...“. (Matějček, 2005, str. 282)

Tělesný vývoj

Průměrný chlapec vyrostle od 6 do 11 let ze 117 na 145 cm, jedenáctiletá dívka je asi o centimetr vyšší než chlapec. Váha se změní z 22 na 37 kg u chlapců, dívky jsou přibližně o půl kilogramu těžší. Školákům postupně dorůstá druhý chrup. Mění se rysy obličeje, který se přibližuje budoucí dospělé podobě. Koncem tohoto období (10 let) se začíná zpomalovat růst mozku. Zdokonaluje se hrubá motorika a roste síla a výkonnost organismu. Své pokroky si školáci již dobře uvědomují. Pohyby drobných svalů jsou nepřesné, dotváří se koordinace mezi zrakem a jemnými pohyby prstů. (Říčan, 2004)

Rozumový vývoj

Myšlení dětí se hlavně díky školní práci zrychluje, je efektivnější, hlubší a systematické. Myšlení se dostává na úroveň konkrétních logických operací. Je pro ně charakteristické respektování základních zákonů logiky a konkrétní reality. To znamená, že je školák schopen rozlišovat operace a třídit předměty podle různých kritérií, porozumět stálosti množství. Dále je dítě schopno zvládnout operaci zahrnutí (inkluze) a decentrace, t. j. dokáže se na věci dívat z několika stran. Roste kapacita paměti. (Helus, 2009)

Zdokonaluje se řeč. Dítě aktivně používá asi pět tisíc slov, rozumí ještě většímu počtu. Z dítěte se stává čtenář (dobrodružná četba). Informace o světě kolem dokáže umístit v čase i prostoru. Hlavně pro začátek tohoto období je typické, že dítě vzhlíží k autoritě

(rodiče, učitel), postupně přicházejí pochybnosti o Ježíškovi a o různých mýtech. (Říčan, 2004)

Podle Matějčka v období středního školního věku dozrávají a v plné síle se projevují dvě důležité životní funkce – diferenciací identity pohlaví a rodičovské chování vůči malému dítěti. Děvčata přijímají vědomí svého ženství a chlapci svého mužství ještě před svým fyziologickým pohlavním dozráváním. (Matějček, 2005)

Zájmy

Školák si stále hraje, ale již ne tak vášnivě, jako v předškolním věku. Vzhledem k tomu, že se fantasta mění v realistu, jde mu při hře o věrné napodobení skutečnosti. Chlapce přitahuje technika a technické stavebnice, také se domáhají nože. Pro děvčata je nejdůležitější hra s panenkou (děťátkem), která je promyšlenější a plánovitější. V tomto věku si děti také často přejí nějakého domácího mazlíčka – zvířátko. Oblíbené jsou i stolní hry s momentem náhody. Skupinové hry začínají být organizované podle dohodnutých pravidel. Školáci rádi ve všem závodí. Nové informace získávají četbou. Chlapci čtou nejčastěji encyklopedie, dobrodružnou literaturu a knížky, které odpovídají jejich zájmům. Děvčata čtou knihy o zvířatech (koně) a o momentálně populárních hrdinkách.

Podle Říčana jsou pro vývoj osobnosti důležité i týmové rvavé sporty (fotbal, hokej, košíková). Tyto hry jsou ritualizované boje. Děti mají s kým soupeřit, ale současně úspěchu docílí jen spoluprací, souhrou se spoluhráči. Vybíjí si při nich agresi. (Říčan, 2004)

V současnosti děti tráví zbytečně mnoho času sledováním televize, hraním počítačových her a prací na počítači. Bylo by vhodné motivovat je k větší tělesné aktivitě podporující rozvoj hrubé i jemné motoriky.

Vrstevnická skupina

Školák se většinou snadno druží, je hovorný, nevydrží se dlouho zlobit. Nebývá ještě věrným kamarádem. Kolem desátého roku děti přestávají žalovat. Typické je i soutěžení v rámci vrstevníků.

V období mladšího školního věku se třída jako kolektiv postupně strukturuje. Během první a druhé třídy převládá psychologie hordy. Jednotlivci jsou vázáni na vůdce – učitelku. Postupně však vliv dospělých na skupinu vrstevníků klesá a nahrazuje ho autorita fyzicky a sociálně silných jedinců nebo skupinek. Třída jako celek dokáže ve 4. či 5. ročníku projevit svůj názor, požadavky, zájem. Děti se také učí hrát různé společenské role, které se od sebe liší. Nasazují jiné „tváře“ před rodiči, učiteli, kamarády. (Říčan, 2004)

Ve vrstevnické skupině se dítě učí žít v rovnocenných vztazích s ostatními, řešit konflikty, vyjednávat, uzavírat kompromisy, podřizovat se skupině, ale i ji řídit. Školák získává možnost dosáhnout určité pozice ve skupině vlastním úsilím.

1.3 Projekty ve výuce a v zájmových činnostech

V současnosti, kdy jsou školy postaveny před úkol naučit žáky samostatně vyhledávat informace, řešit problémy a zároveň je motivovat k učení, se projekty jeví jako velmi efektivní řešení.

1.3.1 Počátky projektového vyučování

Za průkopníka projektového vyučování je pokládán John Dewey (1859 – 1952). V roce 1896 založil v Chicagu univerzitní experimentální laboratorní školu, kde ověřoval své teorie. Chtěl, aby se ve vyučování postupovalo od praxe k teorii. *„Základní metodou řešení problémových situací je subjektivní praktická činnost, vlastní zkušenost. Řešení problémů bylo pro J. Deweye prostředkem, nikoliv cílem vyučování... Základním východiskem pro J. Deweye je pojetí školy jako součásti života a nejen jako přípravy na život. Učení se děje pomocí řešení životních problémů a situací.“* (Dvořáková, 2009, str. 12) Stoupencem J. Deweye byl William Heard Kilpatrick (1871 – 1965). Prosazoval vyučovací metody založené na řešení problémů a aktivizující obsah vyučování. *„Kilpatrick vymezil čtyři fáze řešení projektu, které se zároveň staly obecným postupem a osvojením metody řešení projektů. Jsou to záměr, plán, provedení a posouzení.“* (Dvořáková, 2009, str. 13)

Myšlenky americké pragmatické pedagogiky se ve 30. letech 20. století projeví i u nás a to především snahou zabudovat projektové vyučování do tradiční koncepce vyučování. Například již S. Vrána chápe projekt ve škole jako podnik žáka. A žák za něj přebírá i plnou odpovědnost. J. Nykl a M. Rottová (in Dvořáková, 2009) za hlavní znaky projektu považovali konkrétnost otázky a práce, která má pro žáka smysl. Reformní pedagogické hnutí u nás skončilo po roce 1948 s nástupem komunismu. Probouzet se znovu začalo až v 90. letech. Projektové vyučování není v české pedagogické teorii vnímáno zcela jednotně. *„Projekt bývá považován za metodu vyučování (Tomková 1998, Maňák 2003) nebo organizační formu vyučování (Skalková 1995, Solfronk 1995, Kašová 1995)... M. Kubínová nahlíží na projekt jako na typ vzdělávací strategie... H. Kasíková prezentuje projekt jako typ učebního úkolu.“* (Dvořáková, 2009, str. 99)

1.3.2 Principy projektu

- Potřeby a zájmy dítěte

Spoluodpovědnost za práci, potřeba nových zkušeností ...

- Aktuálnost situace

Šance vyrovnat se s reálnými problémy do hloubky i šířky, v jaké si žáci přejí.

- Interdisciplinarita

Celistvé poznávání.

- Seberegulace při učení

Žáci přebírají odpovědnost za plánování a realizaci projektu. Učitel má hlavně funkci konzultanta.

- Orientace na produkt

Veřejná prezentace produktů (foto a video dokumentace, portfolia, vyrobené předměty...)

- Skupinová realizace

Požadavek kolektivního úsilí, týmové práce.

- Společenská platnost

Propojení činnosti školy se širokou veřejností. (Kasíková, 2010)

1.3.3 Pozitiva a negativa projektu

Pozitiva

Mezi pozitiva většina představitelů projektového vyučování řadí: spontánní zájem žáka, osobní odpovědnost žáka, uspokojení z vlastní práce, rozvoj sociálních vztahů, vlastní aktivitu, rozvoj samostatnosti a osvojování si metod učení, integraci poznatků z různých oborů, smysluplnost. Projekty mohou doplňovat a kompenzovat nedostatky v předmětovém vyučování.

Negativa

Za negativa projektového vyučování můžeme označit celkovou nesystematičnost, orientaci spíše na praktické problémy (oslabení teoretického poznávání), časovou náročnost. Projektová metoda klade velké nároky na učitele, vyžaduje od něj mnoho znalostí a dovedností. Žáci často pracují s více či méně spolehlivými zdroji informací, zvláště diskutovaným je internet. (Dvořáková, 2009)

2 Praktická část

2.1 Cíl a úkoly práce

2.1.1 Cíl práce

Cílem mé bakalářské práce bylo vypracovat návrh a ověřit program zaměřený na průběh církevního roku vhodný pro školní družinu.

2.1.2 Úkoly

- Prostudovat informace o projektech využívaných v zájmových činnostech, hlavně v činnostech pracovních.
- Prostudovat průběh církevního roku. Vybrat svátky, které bych dětem mohla nějakou tvůrčí činností přiblížit.
- Na základě splnění předchozích úkolů vytvořit program na celý školní rok. Plán strukturovat jako soubor „dílů“ – schůzek naplněných různými praktickými činnostmi.
- Ověřit část programu (září – únor) při práci s dětmi ve školní družině.
- Zařadit dotazníkové šetření zaměřené na materiál, výrobek a činnost
- Získané výsledky analyzovat a vyhodnotit.

2.2 Metodika a podmínky pro realizaci projektu

2.2.1 Metodika práce

Program jsem vytvořila na základě informací získaných v průběhu svého studia (např. předmětu Výuka v primární škole, vyučující PhDr. Anna Tomková). V rámci samostudia jsem prostudovala několik publikací zabývajících se projekty: „Projektové vyučování v české škole“ od M. Dvořákové (2009) a „Kooperativní učení, kooperativní škola“ od H. Kasíkové (2010).

Celý program se v podstatě skládá z několika krátkodobých a střednědobých projektů věnovaných jednotlivým církevním svátkům. Spojovacím článkem je vybrané téma. První schůzky byly převážně zaměřené na vzájemné poznávání a motivaci, dále na

mapování a zjišťování znalostí dětí k danému tématu (např. myšlenková mapa zaměřená na Vánoce). Během vánočních dílen děti musely vyřešit a překonat řadu praktických problémů při samotném vyrábění. Výrobu Betléma si vybraly formou hlasování. Další náměty na činnost vznikaly na základě dotazníkového šetření mezi dětmi, které se pravidelně dílen zúčastňovaly. Dílčí projekt Zelenina, který bude uskutečněn až po odevzdání ZBP, již více splňuje principy projektového vyučování.

Většinou jsem děti seznamovala s postupem práce metodou dělené instruktáže. V jednom případě měly napodobit hotový výrobek (vánoční přání). Také jsem zařadila samostatnou práci dětí podle písemného návodu k pracovnímu postupu (krabička) a podle receptu (velikonoční mazanec). Při plánování, jak vyrobit krabičku, jsem zvažovala metodu práce podle instruktáže, kterou jsem našla na internetu, ale vzhledem k tomu, že ve školní družině je k dispozici jen jeden počítač, zvolila jsem jinou metodu.

Na každý měsíc jsem naplánovala dvě dílny. Většinou jsem připravila výrobek na každou dílnu, jen některé jsem sloučila, protože práce byla náročnější (Betlém). Během března a dubna bychom měli zrealizovat projekt zaměřený na pěstování zeleniny a na Velikonoce.

Forma realizace: celoroční program pro školní družinu

Věk dětí: 6 – 10 let

Časový rámec: 1× za 14 dní, 1 dílna trvala 1,5 – 2 hodiny

Skladba dílen:

1. motivace, seznámení s programem dílny
2. upozornění na bezpečnost a hygienu práce
3. povídání a vyhledávání informací o jednotlivých svátcích
4. kontrola materiálních prostředků
5. vlastní činnost
6. úklid pracovního místa a hygiena
7. společné zhodnocení a sebereflexe, případně úkoly na příště

2.2.2 Cíle programu

- Vzbudit u dětí zájem o církevní svátky.
- Diskuse, proč jednotlivé svátky slavíme.
- Přiblížení církevních svátků tvůrčí činností.
- Vysvětlení souvisejících pojmů.
- Rozvoj kompetence k řešení problémů, sociální a interpersonální kompetence a komunikační kompetence.
- Rozvoj jemné motoriky rukou.

2.2.3 Charakteristika podmínek pro realizaci programu

Realizace projektu probíhala ve školní družině na škole, která slučuje mateřskou školu, základní školu, školní družinu a školní jídelnu. Základní školu tvoří jen 1. – 5. ročník, vždy po jedné třídě. Škola leží v okrajové části města. Školní družina využívá 2 prostory, tělocvičnu a školní hřiště. Žáci se mohou přihlásit na 2 nepovinné předměty (sborový zpěv, pohybové hry) a na 7 zájmových kroužků, které vedou učitelé ZŠ a MŠ. Praktická část závěrečné bakalářské práce byla realizována od září do února. Vzhledem k termínu odevzdání bakalářské práce nebylo možné popsat průběh programu až do konce, ale zrealizován bude.

V současné době jsem na rodičovské dovolené, a proto jsem praktickou část projektu realizovala na škole, kde jsem byla v rámci studia na pedagogické praxi. Z tohoto důvodu jsem některé činnosti musela přizpůsobit chodu a požadavkům školní družiny. I potřebný materiál na vyrábění jsem volila takový, který se dá snadno a levně opatřit. Některé výrobky z dílen se úspěšně prodávaly na vánočním jarmarku.

2.2.4 Dotazníkové šetření zařazené v průběhu programu

Dotazníkové šetření zaměřené na materiál, výrobek a činnost

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, které materiály a pracovní postupy bych měla zvolit při dalším pokračování projektu. Dále mě zajímal věk a hlavně pohlaví dotazovaných, protože bych do projektu ráda zapojila více chlapců. Šetření jsem prováděla koncem listopadu ve školní družině mezi dětmi, které se již některé z dílen

zúčastnily. Vyplňování dotazníku bylo anonymní a dobrovolné. Děti měly možnost si z každé skupiny vybrat maximálně tři nabízené možnosti a ty zakroužkovat či podtrhnout.

Vzhledem k tomu, že složení dětí na jednotlivých dílnách bylo proměnlivé (jen 4 dívky a 1 chlapec se zúčastnili zatím všech dílniček), upustila jsem od otázek typu: Jaká dílna/výrobek se ti nejvíce líbil? Co jsi se dozvěděl/a nového?...

Dotazníkové šetření zaměřené na Vánoce

Druhé dotazníkové šetření jsem uskutečnila začátkem listopadu a bylo zaměřeno na Vánoce. Původně jsem chtěla s dětmi pracovat formou myšlenkové mapy, ale zjistila jsem, že s ní děti nemají žádné zkušenosti. Vzhledem k omezenému času, který jsem s dětmi ve školní družině trávila, nepřipadalo v úvahu je to učit. Snažila jsem se pro ně vymyslet alespoň trochu netradiční grafickou podobu dotazníku, který by schéma myšlenkové mapy připomínal. (Příloha č. 3)

Dotazníkové šetření jsem provedla ve 3. třídě. Zúčastnilo se ho 18 dětí z toho 7 dívek a 11 chlapců ve věku 8 – 9 let. Dotazník byl anonymní.

Před vyplňováním jsem dětem vysvětlila pojmy z dotazníku (zvyky, symboly) a otázku: „Co slavíme?“ Řekla jsem jim, že chci, aby napsaly, jakou událost slavíme. Dětem jsem také dala možnost zeptat se, co je v souvislosti s Vánoce zajímavá (viz kolonka: „Otázky, na co hledám odpovědi“).

2.2.5 Charakteristika cílové skupiny

Programu se do konce února zúčastnilo 38 žáků navštěvujících školní družinu. Z tohoto počtu bylo zastoupeno 13 chlapců a 25 děvčat. Počet dětí, které se zúčastnily jednotlivých dílen, byl velmi proměnlivý: 8 – 20 žáků. I věkové složení skupin bylo nesourodé, převažovali žáci 3. ročníku. Účast na dílnách byla dobrovolná. Děti si mohly vybrat, zda se budou zúčastňovat všech dílen nebo jen některých. Jednotlivé činnosti jsem plánovala také s ohledem na věkovou různorodost skupiny tak, aby práci zvládly i mladší děti samy nebo s pomocí starších či mojí.

2.2.6 Plán programu

Program je souborem 20 dílen (schůzek). Na každý měsíc jsou naplánovány 2 dílny. Program je doplněn doprovodnou činností podporující a rozvíjející aktuální téma.

1. Dílna: Děkování za úrodu. Výrobek: Závěs z kukuřic
2. Dílna: Svatý Václav. Výrobek: sv. Václav na koni
3. Dílna: Advent. Výrobek: korpus na adventní věnec a kříž na Dušičky
4. Dílna: Dušičky. Výrobek: lucernička a dokončení kříže na hřbitov
5. Dílna: Advent. Výrobek: adventní věnec
6. Dílna: Advent. Výrobek: Betlém
7. Dílna: Advent. Výrobek: pokračování Betléma
8. Dílna: Advent. Výrobek: ovečky a vánoční přání
9. Dílna: Tři králové. Výrobek: hra Kašpar, Baltazar a Melichar na cestě k Betlému
10. Dílna: Kalendář. Výrobek: měsíční kalendář
11. Dílna: Uvedení Páně do chrámu. Výrobek: hlavolamy z papíru a církevní stavby ze sněhu
12. Dílna: Svatý Valentýn. Výrobek: papírová krabička a dárek ze samotvrdnoucí hmoty
13. Dílna: Masopust. Výrobek: masopustní maska
14. Dílna: projekt „Zelenina“
15. Dílna: projekt „Zelenina“
16. Dílna: projekt „Zelenina“
17. Dílna: čarodějnice (svatá inkvizice). Výrobek: čarodějnice
18. Dílna: církevní rok. Výrobek: slunce
19. Dílna: Nanebevstoupení Páně. Výrobek: nebe
20. Dílna: Svatodušní svátky. Výrobek: holubice

DOTAZNÍK

VĚK:

DÍVKA/CHLAPEC

1. S jakým materiálem rád(a) pracuješ?

Papír

Látky

Modelovací hmota (modelína, keramická hlína, těsto ...)

Plast (láhve od pití, krabičky od jogurtů ...)

Drát

Dřevo

Přírodniny (větve, kaštiny, jeřabiny, květiny ...)

2. Co by sis rád(a) vyrobil(a)?

Dárek domů

Postavička

Zvířátko

Hra

Výzdoba třídy, školní družiny

Experiment (pokus)

3. Které činnosti tě nejvíce baví?

Stříhání

Skládání

Pletení (háčkování)

Experimentování

Lepení

Modelování

Vaření (pečení)

Pěstování

Aranžování (květin ...)

Šití (vyšívání)

2.2.7 *Motivace dětí pro aktivní spolupráci během programu*

Při motivaci jsem využila přirozené vlastnosti dětí, jako je zvědavost. Děti v tomto věku také začínají pochybovat o Ježíškovi a Mikulášovi, kteří jim podle rodičů nosí dárky. I to byl důvod, proč je téma církevního roku zaujalo.

Během našich setkání jsme přečetli mnoho příběhů o svatých a o Ježíšovi. Vybírala jsem knížky, které nejvíce odpovídaly věku dětí. Děti se každý měsíc těšily na čtení z knížky „Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme“. Bavilo je zjišťovat, co jejich jméno znamená, kdo je jejich patronem. Mnoho příběhů děti i namalovaly.

Jako součást motivace jsem zařadila hraní různých lidových her, které se věnovaly aktuálnímu tématu, např. Čertí kuželky, Hra na Lucky... Inspiraci jsem čerpala z knih Dagmar Šottnerové. Jednu stolní hru jsme si i sami vyrobili (viz. Tři králové).

Přestože nemám hudební nadání, snažila jsem se děti motivovat i zpíváním písniček a koled.

Také jsme byli v kostele, kde jsme si především vysvětlovali, jak se co v kostele nazývá: chrámová loď, presbytář, sakristie, oltář, obětní stůl...

Ještě bych ráda dětem domluvila besedu s panem farářem, který by mohl dětem zodpovědět jejich všetečné otázky.

Dětem jsem dala volně k dispozici tuto literaturu:

DRIJVEROVÁ, M., *Ježíš a jeho příběh*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0914-8

EISLEROVÁ, J., *Staré pověsti české*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0861-5

MUSSET, J., *Knih o bibli – Nový zákon*. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-00-00345-7

SCHAUBEROVÁ, V., SCHINDLER, M., *Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme*. Kostelní Vydří: KNA, 2009. ISBN 978-80-7195-332-6

ŠOTTNEROVÁ, D., *Jaro*. Olomouc: Rubico,

ŠOTTNEROVÁ, D., *Velikonoce*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-018-1

ŠOTTNEROVÁ, D., *Léto a podzim*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-066-1

ŠOTTNEROVÁ, D., *Adventní čas*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-050-5

ŠOTTNEROVÁ, D., *Vánoce*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-041-6

ŠOTTNEROVÁ, D., *Zima*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-059-9

2.3 Výsledky práce a jejich hodnocení

2.3.1 Průběh programu a jeho hodnocení

Září

Námět: **Děkování za úrodu**

Výrobek: Závěs z kukuřic

Cíle dílny:

- Vzájemné seznámení
- Využití přírodního materiálu
- Informace o sbírání, sušení a uskladnění rostlin
- Výzdoba školní družiny
- Seznámení s programem dílen

Materiální prostředky: kukuřice, provázek, nůžky, větve

Metoda práce: dělená instruktáž

Počet zúčastněných dětí: 23 ve věku od 6 – 10, z toho 14 dívek a 9 chlapců

Pracovní postup a poznámky:

- Z kukuřic jsme odstranili svrchní poškozené listy. Nechali jsme 4-6 listů, které jsme opatrně přetáhli ke konci palice kukuřice. Kukuřici jsme očistili od zaschlých blizen
- Začali jsme listy roztrhávat na úzké proužky, které se po chvílce zkroutily. Část zakrouceného šustí jsme nechali splývat podél palice a zbytek nahoře svázali provázkem.
- Kukuřice jsme navěsili na větev v různých délkách. (foto str. 78)
- Závěs jsme doplnili svazkem levandule.

Reflexe:

Děti práci zvládly bez problémů. Jen polovinu kukuřic jsem musela uvázat sama, protože děti uzel pořádně neutáhly a výrobky nám ze závěsu padaly. Děti práce bavila a tak si ještě stihly udělat kukuřičné kytičky domů. (Kukuřice jsme upravili stejným způsobem jako na závěs, jen jsme je nepřivázali, ale napíchli stonek na špejli.) Kukuřice

jsme si připevnili na mříž od školní šatny a i rodiče zkroucené šustí kukuřic velmi zaujalo.

Usušili jsme si i otrhané blizny z kukuřic a na jaro jsme si naplánovali přeměnu kukuřičných palic na čarodějnice.

Bylo to naše první setkání, a proto jsem ho věnovala převážně seznámení se s dětmi. Také jsme si hodně povídali o děkování, jakou formou můžeme komukoliv poděkovat.

Námět: **Svatý Václav**

Výrobek: *sv. Václav na koni*

Cíle dílny:

- Připomenout si, kdo je sv. Václav
- Využití odpadového materiálu
- Práce s netradičním materiálem, který umožňuje napravovat chyby nebo začít úplně od začátku

Materiální prostředky: vázací drát, bublinková igelitová fólie, nůžky, tempery, štětec, průhledná samolepící páska

Metoda práce: dělená instruktáž

Počet zúčastněných dětí: 23 ve věku 6 – 10 z toho 12 dívek a 11 chlapců

Než jsme začali pracovat, přečetla jsem dětem pověst o Blanických rytířích a o sv. Václavovi. Během práce jsme si dále povídali o sv. Václavovi, kdy žil, kdo to byl, proč je slavný ... Vzhledem k tomu, že venku bylo teplo a slunečno, vzali jsme si vše potřebné na vyrábění ven na školní zahradu. Před touto dílnou jsem děti zvlášť upozornila na bezpečnost při práci s drátem.

Pracovní postup a poznámky:

- Protože plánovaná práce byla náročná, předem jsem nastříhala fólii na požadované formáty. Na koně jsem z bublinkové fólie nastříhala 4 obdélníky o velikostech 15×100cm, 15×30cm, 15×30cm a 15×12cm. (15cm je vždy šířka)
- Z vázacího drátu jsme si odstříhali 4 díly, vždy přibližně o 2cm kratší než byla délka bublinkové fólie.

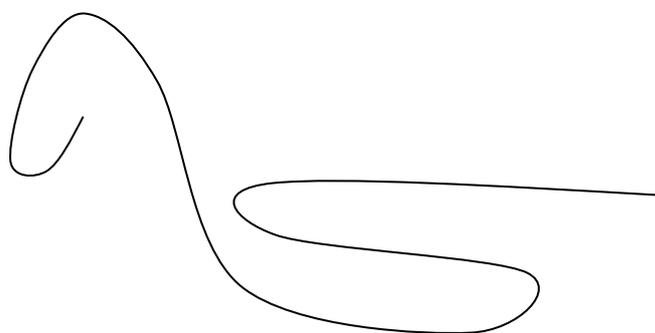
- Pak jsme se pustili do výroby roliček, ty děti dělaly ve dvojicích, aby si mohly pomáhat při jejich zalepování. Drát jsme zarolovali do fólie a na několika místech roličku zalepili samolepící páskou.
- Jeden konec nejdelší roličky jsme ve vzdálenosti 6cm od kraje ohnuli směrem

dovnitř, tím vznikla hlava koně.

Pak jsme vytvořili krk. Dále

jsme udělali tělo a to tak, že jsme roličku dvakrát esovitě zahnuli, přibližně po

14cm.

- Mezi záhyby těla jsme prostrčili dvě 30cm roličky, které vytvořili přední a zadní nohy. Koncem nejdelší roličky jsme zaplnili díru v hřbetu koně a volný konec přilepili lepicí páskou k tělu.
- Nejkratší roličku jsme zasunuli do zadní části koně a vznikl ocas, který jsme trochu nastříhli.
- Hřívu jsme udělali z obdélníku bublinkové fólie velikosti 11×6,5cm. Tento obdélník jsme přilepili na krk koně a rozstříhali jeho konce.
- Koně jsme dotvarovali. Nohy jsme ustříhli na požadovanou délku a jejich konce jsme zakroutili dokola a tím vznikla kopyta.
- Na postavu sv. Václava jsem připravila obdélníky 15×50cm, 15×20cm a 2kusy drátu (48cm, 18cm). Děti si opět ve dvojicích udělaly roličky.
- Dlouhou roličku jsme přeložili na půl a 5cm pod ohybem zatočili o 180° (hlava), pod zákrut jsme vložili kratší roličku (ruce) a upevnili jí tam opět zatočením o 180°, tím nám vzniklo břicho a 2 nohy.
- Konce všech končetin jsme zatočili o 360°. Postavičku jsme posadili na koně a dotvarovali do jezdecké pozice. (foto str. 79)

- Ze zbytků roliček si děti dodělaly meč.
- Práce, hlavně příprava roliček, nám zabrala více času, než jsem předpokládala, a proto jsme výrobek nestačili nabarvit temperovými barvami. Rychle jsme uklidili zbytky fólie a drátu. Děti se s hotovými koníky rozutekly po zahradě a hrály si s nimi, a proto nedošlo ani na závěrečné hodnocení.

Reflexe:

Domnívám se, na základě pozorování, že se dětem práce líbila, hlavně výroba koně. Jen je nebavilo připravování roliček. Chtěla bych se ale k této technice vrátit, protože bude vhodná na výrobu různých dinosaurů či jiných zvířátek ze světa fantazie.

Práce s dětmi byla příjemná, ale byla jsem zklamaná, že děti o sv. Václavovi nevěděly vůbec nic. Neznaly ani jezdeckou sochu sv. Václava na Václavském náměstí v Praze.

Doprovodná činnost na září:

- Zjistit, co děti vědí o průběhu a svátcích církevního roku
- Během procházek do přírody sbírání vhodného přírodního materiálu (kůra, šišky, kaštiny, větve, šípky ...)
- Diskuse na téma proč děkovat a jakým způsobem můžeme poděkovat
- Vyhledat v knížce „Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme“ významné svátky během září: Marie, Václav, Michal
- Čtení o sv. Václavovi

Říjen

Námět: **Přípravné práce na Advent**

Výrobek: *Korpus na adventní věnec, kříž na Dušičky*

Cíle dílny:

- Příprava na pozdější činnost (plánování). Korpus na věnec si musíme připravit, dokud jsou pruty pružné a tvarovatelné
- Využití přírodního materiálu
- Vzájemná pomoc při práci ve dvojicích
- Rozvoj jemné motoriky

Materiální prostředky: vázací drát, pruty vrby, větve, mech, nůžky, provázek

Metoda práce: dělená instruktáž (věnec), práce podle hotového výrobku (kříž)

Počet zúčastněných dětí: 17 ve věku 8 – 9 let (žáci 3. ročníku), z toho 7 dívek a 10 chlapců

Veškerou práci jsme zvládli udělat v lese, kde jsme měli po ruce i většinu potřebného materiálu. Cestu do lesa jsme využili k povídání o přírodních materiálech a ke sběru vhodného materiálu na ozdobu výrobků.

Pracovní postup a poznámky:

- Dětem jsem ukázala, jak stočením několika prutů vrby docílit kulatého tvaru věnce. Některé děti si vybraly příliš silné pruty, které jim pak praskaly.
- Stočením prutů jsme si vytvořili základ, který jsme postupně dokola omotávali dalšími pruty, aby byl věnec silnější a pevnější.
- Z některých věnců vznikla spíše „hnízda“, která jsme po návratu do školní družiny dozdobili a pak jsme je využili na podzimní výzdobu (foto str. 81).
- Kříž, vytvořený ze dvou silnějších větví spojených pomocí provázku a obalený mechem, měly děti za úkol vyrobit samy. Rozběhly se po lese a hledaly vhodné větve, některé jsem jim pomáhala nalámat. Podařilo se jim větve pevně svázat do kříže.
- Děti vytvořily dvou až čtyřčlenné skupinky a snažily se kříž obalovat mechem. Vázací drát však málo utahovaly a mech jim z kříže padal. A proto jsem dětem ukázala, jak mají postupovat. Nakonec se vše podařilo. (foto str. 80)
- Uklidili jsme zbytky vázacího drátu a šli jsme zpět do školy. Ve školní družině jsme si dali sušit nasbírané kaštiny, šišky a šípky a umyli jsme si ruce.

Reflexe:

Tato dílna se moc povedla. V lese odpadl problém se sháněním materiálu i s uklízením pracovního místa. Věnce jsme dělali již v polovině října, dokud byly pruty vrby ještě pružné. Připravili jsme si jich víc, protože jsme je chtěli prodávat na školním jarmarku.

Námět: **Dušičky**

Výrobek: *Lucernička, dokončení kříže na hřbitov*

Cíle dílny:

- Co jsou Dušičky
- Aranžování ozdob
- Výroba lucerničky na hřbitov

Materiální prostředky: sklenička od přesnídávky, čajová svíčka, bílý toaletní papír, temperové barvy, hliníkový drát, lepidlo, vázací drát, nůžky, nasbírané přírodniny, vázací jehly, tavná pistole

Metoda práce: dělená instruktáž

Počet zúčastněných dětí: 17 ve věku 8 – 9 let (žáci 3. ročníku), z toho 7 dívek a 10 chlapců

Na začátku schůzky dostaly děti za úkol zjistit, co jsou Dušičky a kdy je slavíme. K dispozici měly internet a knížky (viz motivace). Rozdělily se na dvě skupiny, jedna hledala v knížkách a druhá na internetu. Rychlejší byla skupina, která vyhledávala informace v knížkách, a tak měl zástupce této skupiny za úkol objasnit ostatním, co jsou Dušičky. Pak si děti naaranžovaly ozdoby na kříže a pod mým dohledem je přilepily tavnou pistolí (foto str. 81 – 82). Následně jsme se pustili do výroby lucerničky.

Pracovní postup a poznámky:

- Skleničku jsme natřeli rozředěným lepidlem. Toaletní papír jsme rozdělili na jednotlivé vrstvy, kterými jsme postupně oblepili celou skleničku.
- Po zaschnutí jsme do papíru zapouštěli barvy.

Reflexe:

Dodělání křížů bylo snadné. Hotové výrobky si děti odnesly domů a i odezva od rodičů byla kladná. Zpočátku jsem měla strach zařadit do projektu smutný svátek, jako jsou Dušičky, ale nakonec jsem byla ráda. Děti se rozpovídaly o návštěvách hřbitova, vzpomněly si na zesnulé babičky či dědy. Myslím, že byly rády, že mohou o tomto tématu mluvit.

Doprovodná činnost na říjen:

- Návštěva kostela
- Vysvětlení pojmů: Dušičky, bible, mše
- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během října: František, Sára, Lukáš

Listopad

Námět: **Advent**

Výrobek: *Adventní věnec*

Cíle dílny:

- Řešení úkolu: Jak připevnit svíčky, aby nepopraskaly?
- Aranžování
- Uplatnění zkušeností z předchozí dílny
- Myšlenková mapa „Vánoce“

Materiální prostředky: 4 široké svíčky, 4 hřebíky se širokou hlavičkou, stuha, nasbírané přírodniny (větvíčky jehličnanů, ořechy, kaštiny, šišky...), vázací jehly, lepidlo, nůžky, tavná pistole, slaměné ozdoby, plát včelího vosku

Metoda práce: samostatná práce dětí, dělená instruktáž

Počet zúčastněných dětí: 19 ve věku 7 – 9, z toho 11 dívek a 8 chlapců

Děti se už těšily na vyrábění, tak jsme se pustili do práce. (Ani jsem si nestačila myšlenkovou mapu na tabuli vyfotit). Dětem jsem opět připomněla zásady bezpečnosti při práci s drátem a tavnou pistolí.

Pracovní postup a poznámky:

- Do korpusů z proutí jsme zasunuli větvíčky jehličnanů. Větvíčky děti připevnily vázacím drátem či sponkami.
- Dětem jsem dala za úkol, aby vymyslely, jak připevnit svíčky, aby nepraskaly. Přinesla jsem z domova zbytky svíček, aby si to mohly vyzkoušet nanečisto. Mnoho svíček se jim rozpadlo, ale pak si jedna dívka vzpomněla, že její maminka svíčky před napichováním nahřeje na topení, a úkol byl splněn.

- Pak si děti vyznačily místa pro svíčky. Hřebíky prostrčily skrz věnec a pomalu na ně napíchly svíčky.
- Věnce pak dozdobily různými ozdobami, které připevnily drátem či vázacími sponkami nebo pod mým dohledem přilepily tavnou pistolí. (foto str. 82 – 83)
- Vyrobili jsme si i ozdoby z barevného včelího vosku. Kdo si nedonesl svíčky, dělal věnec na zavěšení na dveře.

Po závěrečném úklidu jsme hlasováním vybrali, co budeme dělat příště. Zvítězil Betlém.

Reflexe:

S připevňováním svíček měly děti velké problémy. Svíčky se jim různě nakláněly a praskaly. Věnce moc dobře nedopadly. Myslím, že to byly, až na pár výjimek, nejhorší výrobky, které jsme v průběhu dílniček udělali. Zato atmosféra byla příjemná, hodně jsme si povídali o nadcházejících vánočních svátcích.

Námět: **Betlém**

Výrobek: *Betlém*

Cíle dílny:

- Využití odpadového materiálu
- Šití
- Proporce lidského těla
- Výzdoba školních prostor
- Skupinová práce
- Konstrukční úloha: výroba jesliček ze špejlí nebo z dřívěk od nanuků

Materiální prostředky: malé PET láhve, zbytky látek, vatelín, jehla, nit, nůžky, vázací drát, dlouhé špejle se špičkou, hnědé silonové punčochy, provázek, vata, špendlík, písek, rezná nit, vlna

Metoda práce: dělená instruktáž

Počet zúčastněných dětí: 8 ve věku 8 – 9, z toho 6 děvčat a 2 chlapci

Protože jsme měli na tuto dílnu naplánováno hodně práce, nezdržovali jsme se povídáním a pustili se do díla. Děti jsem upozornila na bezpečnost práce, obzvláště při práci s jehlou. Děti pracovaly ve dvojicích, každá dvojice udělala jednu figurku. Předem se dohodly, kdo jakou postavu vytvoří.

Pracovní postup a poznámky:

- Z láhve jsme odstranili barevný přebal a kroužek od uzávěru. Láhev jsme naplnili do poloviny pískem, aby figurka byla stabilní.
- Na špičku špejle jsme několikrát napíchli vatelín, přes který jsme pak přetáhli punčochu a převázali jí provázkem kolem špejle a tím vznikla hlava. Špejli jsme zapíchli do písku v lahvi.
- Na šaty jsme si připravili přibližně 15 - 20 cm široký pruh látky, který jsme přeložili a vystřihli malý výstřih. Délku šatů každá dvojice zvolila podle velikosti zvolené láhve. Šaty jsme figurce oblékli a po stranách je založili. Oděv jsme v pase převázali širším provázkem. Na bocích, kromě otvorů na rukávy, jsme látku sešili.
- Připravili jsme si dlaně. Do dvou koleček o průměru 8 cm jsme vložili kousek vaty, ze kterého jsme vytvarovali dlaně a převázali provázkem.
- Na rukávy jsme si ustřihli 2 lichoběžníky, které jsme přeložili a do dvou třetin je po rubové straně sešili. Víc jsme toho nestihli, a tak jsme si figurky uložili do krabice. Děti si uklidily svá pracovní místa a šly domů.

Doprovodná činnost na listopad:

- Vysvětlení pojmů: advent, liturgický rok, svatá rodina
- Hra: Obrázky pod polštářem (Šottnerová, 2005, str. 54)
- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během listopadu: Martin, Kateřina, Ondřej
- Povídání o Anežce České, patronka nemocných, chudých a trpících. Dosud aktuální pátrání po jejím hrobě.
- Čtení o narození Ježíše z knížky Ježíš a jeho příběh, starší děti mohou vyhledat v bibli

Prosinec

Výrobek: *Pokračování Betléma*

Další dílnu jsme začali připomenutím bezpečnosti práce a pustili jsme se do práce.

Pokračování pracovního postupu:

- Rukáv jsme přetočili, vložili do něj připravenou dlaň a došli ho do konce. Dlaň jsme prošli, aby z rukávu nevypadávala. Rukávy jsme vycpali kouskem vaty a přišli je do otvorů v šatech.
- Stejným způsobem jsme postupovali při výrobě všech figurek. Jednotlivým postavám jsme vybírali vhodnou barvu oblečení (Marii modré šaty, Josefovi hnědé).
- Dodělání Marie: na vlasy jsme si nastříhali vlnu (přibližně 15 cm dlouhé). Vlasy jsme uprostřed volně převázali, tím vznikla pěšinka. Vlasy jsme přišli k hlavě a na temeni je „učesali“ do copu. Šátek jsme udělali z bílého plátna (obdélník 15 cm×20 cm). Šátek jsme dali přes hlavu a pod krkem ho pomocí špendlíku připevnili k hlavě.
- Dodělání Josefa: vlasy jsme vytvořili podobně jako u Marie jen kratší. Vousy mu děti udělat nechtěly. Stejným způsobem jsme vyráběli i pastýře, kterým jsme k ruce přidělali berlu.

Na konci předchozí dílny jsem dětem dala za úkol vymyslet, jak uděláme jesličky. Návrhy a prototypy nebyly špatné, ale byly málo stabilní a odolné, a to nevyhovovalo našim požadavkům. Proto jsme je vyrobili všichni společně.

- Výroba jesliček: vždy 2 špejle jsme překřížili a postupně jsme je k sobě svazovali režnou nití.

Protože se již zase blížil konec dílny, slíbila jsem dětem, že Ježíška udělám sama, abychom příště mohli udělat ovečky. Ježíškovu hlavu jsem udělala stejně jako u velkých figurek jen menší a opatřila ji vlasy. Pak jsem si připravila čtverec (17 cm) z bílého plátna. Hlavičku jsem zabalila do plátna jako do zavinovačky a převázala ozdobnou stužkou (povíjan).

Výrobek: *Ovečky*

Pracovní postup a poznámky:

- Ovečku již dělal každý sám. Hlavu ovečky jsme vytvořili stejným způsobem jako u figurek. Špejli jsme zkrátali přibližně na 8 cm.
- Připravili jsme si dva 1 m dlouhé a 3 – 4cm široké pruhy vatelínu. První pruh jsme obtočili okolo špejle a vytvarovali tělo ovečky.
- Vatelín jsme přichytili smyčkou z vázacího drátu, drát jsme překřížili ve spodní části ovečky a nechali jsme si delší konce drátu na obou stranách (budoucí nohy ovečky). Smyčku jsme udělali v přední i zadní části ovečky (přední a zadní nohy).
- Dalším pruhem vatelínu jsme překryli drát a dodělali tělo ovečky. Malý ocásek jsme vytvořili tak, že jsme přečnávající vatelín v zadní části ovečky zavázali provázkem.
- Konce drátků jsme zatočili a tím nám vznikly nožičky. Na hlavu jsme nalepili ouška z kousku látky a několik kuliček z dutého vlákna. (foto str. 84)

Reflexe:

Práce děti bavila, těšily se, že Betlém bude vystavený ve vestibulu školy. Mile mě překvapilo, že ani kluci se šití nebáli. Možná i díky tomu, že žádná dívka šít také neuměla. Nikdo neuměl udělat ani uzlík na konci nitě. Ze začátku dělalo šití všem velké problémy, ale nakonec se dílo podařilo. Doufám, že děti příští rok vyrobí další pastýře a Betlém rozšíří o další zvířata. Ještě bude zapotřebí domalovat pozadí chléva.

Výrobek: *Vánoční přání*

Cíle dílny:

- Stříhání, přesnost, čistota práce při lepení
- Naaranžování Betlému
- Myšlenková mapa „Vánoce“

Materiální prostředky: zelené čtvrtky, lepidlo, nůžky, jemný písek (nejlépe od moře), tužka

Metoda práce: nápodoba hotového výrobku

Nejdříve jsem se vrátila k vyplněným dotazníkům na téma Vánoce a na tabuli jsme se společně s dětmi pokusili sestavit myšlenkovou mapu (viz vyhodnocení dotazníkového šetření). Děti měly za úkol napodobit přání, které jsem vyrobila tímto způsobem: čtvrtku jsem rozstříhla na půl a jednotlivé poloviny přeložila. Na horní část přání jsem si slabě tužkou nakreslila rybu s okem. Celou rybu kromě oka jsem potřela lepidlem a pak jí zasypala pískem. Písek, který se nepřilepil, jsem sklepla. Protože děti ještě nikdy samostatně výrobek nenapodobovaly, zvolila jsem jednoduchou věc. Přesto se v pracovním postupu děti lišily. Některé rybičku v písku obalovaly jako řízek, jiné na lepidlo sypaly zrníčko po zrníčku. Málokdo si dal práci lepidlo pořádně rozetřít, rybičky pak byli trochu jako „okousané“. Potěšilo mě, že se děti poučily a během výroby druhého přání některé chyby odstranily.

Naaranžovat Betlém jsme během dílny nestačili, a tak jsme to udělali až následující den. Betlém měl velký úspěch, jak u rodičů, tak u dětí, které se na výrobě nepodílely. Chtěly si také vyrobit nějakou figurku, ale vzhledem k náročnosti to nebylo možné. Příležitost budou mít následující rok.

Doprovodná činnost na prosinec:

- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během prosince: Barbora, Mikuláš, Lucie, Štěpán, David, Silvestr
- Hry: Čertí kuželky, Hra na peklo (vyprávění o zlobení, trestech...), Hra na „Lucky“ (úklid)
- Při procházce uříznout „barborku“ - větvičku třešně nebo trnky, jabloně, zlatého deště...
- Zpívání koled
- Pečení vánočního cukroví

Leden

Námět: **Tři králové**

Výrobek: *Hra Kašpar, Baltazar a Melichar na cestě k Betlému*

Cíle dílny:

- Využití odpadového materiálu
- Výroba hry k upevnění znalostí na dané téma
- Lepení, práce s nůžkami
- Vysvětlit pojmy: Tři králové, myrha, kadidlo

Materiální prostředky: 3 krabičky od zápalek, barevný papír, lepidlo, nůžky, fixy, karton (přibližný rozměr A4), pravítko

Metoda práce: dělená instruktáž (herní plán), výroba figurek podle návodu a obrázku

Počet zúčastněných dětí: 12 ve věku 6 – 9, z toho 7 dívek a 5 chlapců

Tato hra vznikla na základě přání dětí. Bylo jim líto, že se Betlém po Vánocích schová. A proto jsme si vymysleli tuto hru, abychom měli i během roku důvod si Betlém z krabice vyndat. Figurky si děti udělaly podle návodu, který je v knize Zima od D. Šottnerové na straně 89. (2006) Nikdo s jejich výrobou neměl problém. Pak si každý vytvořil svůj herní plán.

Pracovní postup a poznámky:

- Na karton jsme narýsovali 3 dráhy, první jsme označili „C“, druhou „M“ a třetí „B“.
- Dráhy jsme rozdělili na 10 políček. Do některých políček jsme napsali „hraj znovu“, „jedno kolo nehraješ“, „ztratil jsi dar“, „Herodes“.

Abychom si mohli hru zahrát, potřebujeme hrací kostku, která se jistě v každé školní družině najde. Hry se může zúčastnit ten, kdo má svůj herní plán a figurky tří králů. Do středu stolu dáme Betlém a paprskovitě k němu si každý hráč umístí herní plán.

Pravidla hry:

Každý hráč hodí třikrát kostkou. Začíná ten, komu v součtu tří čísel padne nejnižší číslo. Každý král má svou dráhu. Hráč, který se dostane na pole s příkazem, se jím musí řídit. Jestliže postoupíš na:

- ztratil jsi dar: hraj znovu, abys ho rychleji našel.

- Herodes: král Herodes hledá Ježíše, musíš hodit 4 nebo méně, abys mohl pokračovat.

Vyhrává hráč, jehož tři králové dorazí do Betléma jako první.

Reflexe:

Dětem se hra zalíbila, asi hlavně proto, že si ji samy vyrobily. Některé děti se domluvily a vytvořily si nové herní plány s jinými překážkami. Při výrobě figurek se více zaměřily na práci podle obrázku než na návod.

Námět: **Kalendář**

Výrobek: *Měsíční kalendář*

Cíle dílny:

- Stříhání, skládání z papíru, výroba bambule (sněhová koule)
- Skupinová práce
- Výzdoba školních prostor a její pravidelná obměna
- Vysvětlit pojem: liturgický rok

Materiální prostředky: nůžky, bílé papíry, karton, lepidlo, větve, papírové kapesníky, vata, bílý organtýn, bílá vlna

Metoda práce: instruktáž

Počet zúčastněných dětí: 11 ve věku 6 – 10, z toho 8 dívek a 3 chlapci

Na úvod dílny jsem dětem položila otázku: „*Podle čeho můžeme dělit čas během roku?*“ Nejdříve děti napadlo pouze dělení podle změn v přírodě (jaro, léto, podzim, zima), dále na měsíce. Po mé malé nápovědě je napadlo, že například i školní rok se neshoduje s kalendářním. Pak jsem dětem vysvětlila, že také křesťané mají svůj kalendář, kterému se říká liturgický. Čas se v něm odvíjí podle událostí ze života Ježíše Krista. Protože povídání bylo dost, pustili jsme se do práce.

Pracovní postup a poznámky:

- Nejdříve jsme do květináče naplněného pískem zapíchli rozvětvenou větev (kudrnaté vrby).
- Děti měly za úkol vyrobit z dostupného materiálu nějakou zimní dekoraci vhodnou na zavěšení. Nejčastěji se pustily do vystřihování papírových vloček.
- Starší děvčata (9 – 10 let) začala na větve aranžovat organtýn a vatu (sníh).
- Potom jsem dětem slíbila, že je naučím vyrábět bambule.
- Následně jsme všechny výrobky navěsili na větve. (foto str. 85)
- Na konec dílny jsme se domluvili, kdo se bude starat o pravidelnou obměnu dekorace.

Reflexe:

Děti měly radost, že budou mít možnost někam pověsit své drobné výrobky, které dříve často končily někde potrhané v koši. Všechny překvapilo, že výroba bambule je vlastně velmi jednoduchá. Myslím, že si již děti začínají zvykat na samostatnou práci a nečekají na mé pokyny.

Doprovodná činnost na leden:

- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během ledna: Tři králové, sv. Jan Bosco
- Různé druhy kalendářů (juliánský, gregoriánský, čínský, muslimský ...)
- Hodnocení uplynulého roku. Co očekáváme od nového roku.
- Písnička: Měsíce (Šottnerová, 2006, str. 100)

Únor

Námět: **Uvedení Páně do chrámu**

Výrobky: *Hlavalamy z papíru, církevní stavby ze sněhu*

Cíle dílny:

- Vysvětlení významu svátku
- Stříhání
- Rozvoj fantazie a geometrických představ
- Využití sněhu jako modelovací hmoty

Materiální prostředky: potravinářské barvivo, voda, láhev s rozstřikovačem, sníh, nůžky, hlavolamy + obrysy kostela a kříže (přílohy č. 6 – 8)

Metoda práce: instruktáž, volná tvorba (sněhové objekty)

Počet zúčastněných dětí: 17 ve věku 6 – 10, z toho 10 dívek a 7 chlapců

Jako motivace pro tuto dílnu jsem použila hlavolamy, které jsou publikované v souboru přednášek *Modlitba v životě dítěte* (1992). Hlavolamy jsem měla pro děti připravené, měly jen za úkol si je přesně rozstříhat a samozřejmě složit. Skládání kostela bylo jednodušší a po vzájemné pomoci to zvládli všichni. Zato skládání kříže se nikomu nevedlo, ale když jsem jim poradila s horní polovinou kříže, byl zbytek již jednoduchý. Děti vymyslely různé varianty, jak složit spodní obdélník kříže.

Potom, co děti složily kostel a kříž, jsme si chvilku povídali o významu tohoto svátku a o kostele. Děti tento svátek spíše znaly pod názvem Hromnice, některé si vzpomněly, že vyráběly svíčku hromničku.

Pak jsme se oblékli a šli na školní zahradu, kde měly děti postavit nějakou církevní stavbu ze sněhu. Pro zvýraznění různých částí měly k dispozici barvu ve spreji. Na stavbu mohly použít nejen sníh a barvu, ale také kamínky a větvičky. Některé děti pracovaly v malých skupinkách, jiné samy. Na závěr jsme vyhodnotili nejlepší stavbu. Každý si udělal sněhovou kouli a tu potom dal k vybrané stavbě. Objekt, který získal nejvíce koulí, zvítězil (foto str. 86).

Reflexe:

Nejdříve se děti trochu trápily se skládáním, ale o to větší radost měly, když se jim to nakonec povedlo. Stavění ze sněhu je bavilo, hlavně stříkání barvy. Děti barvy ve spreji použily i na malování na sníh.

Námět: **Svatý Valentýn**

Výrobek: *Papírová krabička a dárek ze samotvrdnoucí hmoty*

Cíle dílny:

- Práce podle návodu při skládání krabičky (příloha č. 2)

- Řešení problémové úlohy: Jak z obdélníku bez rozměrování získáme čtverec?
- Přesné skládání, práce s papírem (zarýhnutí ...)
- Vysvětlení smyslu svátku sv. Valentýna

Materiální prostředky: samotvrdnoucí hmota (bílá), podložka, miska s vodou, papír A4 nebo dárková taška, nůžky

Metoda práce: práce podle návodu, volná tvorba (samotvrdnoucí hmota)

Počet zúčastněných dětí: 15 ve věku 7 – 9 let, z toho 9 dívek a 6 chlapců

Na úvod dílny jsme si povídali o svátku sv. Valentýna a o dárcích, které si v tento den (14. 2.) nejen zamilovaní lidé dávají. Pak jsem dětem rozdala návody na složení krabičky (metodika). Většině dětí skládání problémy nedělalo, bylo znát, že některé z papíru skládat umí. Někteří se dívali, jak to dělají ti zkušenější. Skládání krabičky dětem zabralo 30 – 40 minut. (foto str. 87) Pak si děti daly krabičky na stranu, aby měly prostor na modelování. Děvčata modelovala nejčastěji srdíčka a květiny, chlapci zvířata. Polotovary ze samotvrdnoucí hmoty jsme dali uschnout na parapet a příště si je děti vybarví temperovými barvami. Po závěrečném úklidu pracovních míst a hygieně jsme si naplánovali, co budeme dělat příště: Dokončíme vymodelované výrobky a uděláme si jednoduchou masku.

Reflexe:

O svátku sv. Valentýna toho děti věděly víc, než například o sv. Václavovi, což si myslím, není zrovna povzbudivé. Asi je znát i vliv médií. Během skládání děti potřebovaly stále ujišťovat, jestli postupují správně. Vypozorovala jsem, že dětem dělalo největší problémy připravit si dva čtverce, z toho jeden o 0,5cm větší než druhý.

Doprovodná činnost na únor:

- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během února: sv. Dorota, sv. Valentýn, Cyril a Metoděj, sv. Matěj.
- Kreslené návrhy masopustních masek.

Neověřená část programu

Březen, duben

Námět: **Masopust**

Výrobek: *Masopustní maska*

Cíle dílny:

- Dokončení výrobků z předchozí dílny
- Vysvětlení, co je to masopust
- Rozvoj tvořivosti
- Vystřihování, malování, lepení
- Čistota a přesnost práce

Materiální prostředky: velké papírové sáčky (bílý povlak na polštář), krepový papír, lepidlo, nůžky, pastelky (fixy)

Metoda práce: ztvárnění masky podle vlastního návrhu

Jak budeme postupovat:

- Nejdříve si děti nabarví výrobky z předchozí dílny.
- Povídání a vyhledávání informací o masopustu. Popřípadě si prohlédneme video masopustního průvodu pro inspiraci.
- Děti si vyrobí masku a začne masopustní veselice.

Od března bych se s dětmi ráda začala připravovat na Velikonoce. Vzhledem k tomu, že před Velikonocemi je postní doba, která trvá 40 dní a na „Zelený čtvrtek“ se má jíst něco zeleného, rozhodla jsem se pro děti připravit projekt zaměřený na pěstování zeleniny. Přestože v dotazníkovém šetření děti pěstování moc nezaujalo, rozhodla jsem se ho zařadit a motivovat je tím, že jídlo, které si uvaří z vypěstované zeleniny, jim bude jistě více chutnat.

Námět: **Velikonoce a projekt „Zelenina“**

Cíle projektu „Zelenina“

- Naučit se hledat informace k zadanému tématu. Hledání ne jen na internetu, ale i v knížkách.

- Vypěstovat zeleninu a bylinky.
- Vyzkoušet si kooperativní formu učení.
- Rozvoj vzájemné spolupráce a pomoci. (Úkoly jednotlivých skupin na sebe navazují.)
- Odpovědnost za konečný výsledek. (Podaří se něco vypěstovat?)
- Prohloubit znalosti dětí v oblasti pěstitelství.
- Naučit se dokončovat práci. (Dlouhodobě se starat a pečovat.)

Časový harmonogram realizace projektu

- Celková délka projektu 2 měsíce (březen – duben)
- Březen: myšlenková mapa, zadání úkolů pro jednotlivé skupiny, vyhledávání informací, plnění úkolů v rámci jednotlivých skupin, předávání informací mezi skupinami, osetí truhlíků
- Duben: péče o rostoucí zeleninu, sklizeň, vaření z vypěstované zeleniny, společné zhodnocení

Úvod do projektu

Ke zjištění znalostí dětí o zelenině a jejím pěstování a jako úvod do tématu bych použila myšlenkovou mapu.

Nad vypracovanými mapami začít diskusi, doplnit chybějící znalosti o rostlinách a odpovědět na napsané otázky. Pro děti mám připravené i různé zajímavé otázky. Například: Kolik existuje druhů rostlin? (Více než 275 000) Kvetou všechny rostliny? (Ne, např. kapradiny, mechy, lišejníky...) Jak se rostliny rozmnožují? (Semena, stonky, kořeny, listy...) Jak se rostliny živí? (Rostliny si připravují potravu v listech, potřebují k tomu vodu, světlo a oxid uhličitý ze vzduchu. Proces fotosyntézy vzhledem k věku dětí vysvětlit jen velmi zjednodušeně a s pomocí Školní encyklopedie.)

Úkoly pro jednotlivé skupiny

Děti bych rozdělila do čtyř heterogenních skupin po 4-5 dětech.

Skupina A

1. Vybere, co vysejeme či zasadíme. (Při výběru zváží, které druhy zeleniny jsou vhodné pro pěstování v nádobách, a které budeme moct sklízet do Velikonoc.) Vytvoří krátký seznam.
2. Udělá harmonogram osetí jednotlivých druhů zeleniny, tak abychom většinu sklídili v týdnu před Velikonocemi.

Skupina B

1. Zjistí, jaké nářadí a nádoby budou pro naše pěstování zapotřebí. (Informuje se u pana školníka, jaké nářadí ve škole zbylo, a zkontroluje jeho stav. Zjistí možnosti případného zapůjčení či daru nepotřebného nářadí a nádob od rodičů, sousedů ...). Vypracuje seznam nářadí, které se jim nepodařilo zajistit.
2. Vybere vhodnou zeminu.

Skupina C

1. Připraví rozpočet na nákup osiva, sazenic, zeminy a nářadí. (Seznam toho, co je zapotřebí koupit, získá od skupin „A“ a „B“.)
2. Zjistí, kde se dají věci koupit a kolik, co stojí. Vytvoří krátký seznam.

Skupina D

1. Vytvoří rozpis služeb péče o truhlíky.
2. Vybere vhodné místo pro truhlíky ve školní družině (případně i ve třídách).

Úkoly pro mě:

1. Pomoc a rada.
2. Nákup nářadí, zeminy a osiva na základě seznamu od skupiny „C“.
3. Fotodokumentace.

Společné úkoly:

1. Osetí
2. Péče o rostliny

Vyhledávání potřebných informací

Dětem bych dala k dispozici literaturu a časopisy na dané téma a internet.

Seznam literatury:

KOCIÁNOVÁ, L.: *Praktické činnosti pro 1. – 5. Ročník ZŠ*. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-441-4.

PEKÁRKOVÁ, E.: *Pěstujeme zdravou zeleninu*. Praha: SNTL, 1992. ISBN 80-03-00664-3

VODÁKOVÁ, J.: *Pěstitelské práce*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-23976-6

Doplňkový program k tématu

- Experiment, jak nejrychleji zahubit např. řeřichu (horká voda, mráz, přemíra hnojiva, tma ...)
- Vědomostní soutěž mezi skupinami. Najít, co nejvíce „NEJ“ o rostlinách. Hledání v encyklopediích a na internetu. Například nejstarší rostlina na světě, nejdelší rostlina na světě ...
- Malý průzkum (formou rozhovoru) mezi dětmi, jestli doma pěstují nějakou zeleninu, případně jakou. Jestli s pěstováním pomáhají a jak.
- Společně vymyslet, co s vypěstovanou zeleninou uděláme. (Uvařit, sníst syrovou ...)

Plnění zadaných úkolů a realizace projektu

- Hledání informací a plnění úkolů ve skupinách. Úkoly pro jednotlivé skupiny jsou úmyslně koncipovány tak, aby děti vedly k vzájemnému předávání informací a nově nabytých znalostí.
- Před samotnou realizací děti poučit o bezpečnosti práce (přenášení náradí, práce s náradím, mytí rukou ...).
- Péče o rostliny, společné řešení možných komplikací (plíseň, semena neklíčí).
- Na konci projektu dětem vrátit jejich myšlenkové mapy. Doplnit si do nich nově získané informace, odpovědět si na otázky, případně dopsat nové.
- Dovést děti k sebehodnocení. Odpovědět si na otázky: Co se mi povedlo / nepovedlo? Co jsem se dozvěděl(a) nebo naučil(a) nového?
- Společné zhodnocení např. při konzumaci vypěstované zeleniny.

Rizika projektu:

- Udržení motivace po celou dobu trvání projektu.
- Předcházet možným neshodám mezi skupinami i uvnitř skupin.
- Vyhýbání se odpovědnosti.

Produkt projektu: vypěstovaná zelenina a bylinky

V rámci příprav na Velikonoce bych s dětmi ráda také vyráběla. Výběr výrobku uskutečníme nejspíš formou hlasování (závěs z vyfouklých vajec, malování na vajíčka, paškál z barevných pláství včelího vosku ...).

Během přípravného období si vysvětlíme, co se vlastně na Velikonoce slaví. Zaměříme se na dny od Květné neděle do Velikonočního pondělí a také symboliku liturgických barev.

Poslední dílnu před Velikonocemi budeme péct mazance a dělat pomazánku z námi vypěstované zeleniny.

Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během března a dubna: sv. Patrik, sv. Josef, sv. Vojtěch, sv. Jiří, sv. Marek

Květen

Námět: **Čarodějnice (Svatá inkvizice)**

Výrobek: *Čarodějnice*

Cíle dílny:

- Vysvětlení dění během inkvizice
- Šití
- Rozvoj jemné motoriky

Materiální prostředky: kukuřice z našich závěsů, látka, nůžky, jehla, nit, usušené blizny z kukuřic, černý fix, modelovací nebo samotvrdnoucí hmota

Metoda práce: dělená instruktáž

Jak budeme postupovat:

- Z části šustí uděláme ruce a do zbytku šustí nití připevníme zaschlé blizny.
- Z látek ušijeme sukni a oblékneme ji čarodějnici. Na hlavu uvážeme šátek.
- Obličej domalujeme fixem.
- Čarodějnici můžeme zavěsit nebo uděláme podstavec z modelovací hmoty.

Námět: **Církevní rok**

Výrobek: *Kalendář církevních svátků – slunce*

Cíle dílny:

- Rekapitulace církevních svátků
- Reflexe na předchozí dílny
- Lepení, stříhání
- Výtvarné ztvárnění daných svátků, rozvoj tvořivosti

Materiální prostředky: karton, lepidlo, nůžky, pastelky, žluté papíry, temperové barvy

Metoda práce: instruktáž, samostatná práce

Jak budeme postupovat:

- Povídání o církevních svátcích, které jsme si nějakou tvůrčí činností připomínali. Vybereme 8 – 10 svátků.
- Z kartonu vystříháme kolečko, které nabarvíme na žluto.
- Ze žlutých papírů vystříháme široké paprsky. Velikost přizpůsobíme budoucímu místu na zdi.
- Děti se rozdělí do 8 – 10 skupinek a na svůj paprsek namalují symboly daného svátku. Paprsky přilepíme ke kolečku.

Slunce jsem vybrala úmyslně jako jeden ze symbolů Krista.

Doprovodná činnost na květen:

- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během května: Jan Nepomucký, Jana z Arku
- Hra: Co spadlo čarodějnici na zem? (Šotnerová, 2007, str. 91)

Červen

Námět: **Nanebevstoupení Páně**

Výrobek: *Nebe*

Cíle dílny:

- Povídání o svátku Nanebevstoupení Páně
- Ztvárnění nebe tak, jak si ho děti představují
- Zžitkování zbylého materiálu
- Rozvoj představivosti

Materiální prostředky: zbytky různých materiálů z předešlých dílen, papír, nůžky, lepidlo, pastelky (fixy, temperové barvy)

Metoda práce: samostatná tvorba

Jak budeme postupovat:

- Nejdříve dětem povím o svátku Nanebevstoupení Páně, kdy a co se slaví.
- Pak vyhlásím soutěž, kdo nejrychleji spočítá datum této oslavy pro letošní rok 2011. (2. 6. 2011) Po vyhlášení vítěze děti dostanou za úkol z dostupného materiálu ztvárnit nebe.
- Výrobky vystavíme a zhodnotíme.

Námět: **Svatodušní svátky – Letnice**

Výrobek: *Holubice*

Cíle dílny:

- Vysvětlení pojmu Svato-dušní svátky – Letnice
- Symbol Ducha svatého - holubice
- Modelování, rozvoj jemné motoriky
- Velké závěrečné zhodnocení a rozloučení

Materiální prostředky: modelovací nebo samotvrdnoucí hmota, podložka

Metoda práce: samostatná tvorba

Jak budeme postupovat:

- Děti si samy vyhledají informace o Svatodušních svátcích, aby zjistily, proč budeme vyrábět právě holubice. Následně si je vymodelují.
- Společně zhodnotíme náplň a průběh dílen za celý rok. Nejvíce mě bude zajímat, co se děti naučily, zda se jim dílny líbily a jestli budeme ve společné práci nějak pokračovat.
- Pravděpodobně si připravím krátký dotazník.

Doprovodná činnost na červen:

- Vyhledat v knížce Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme významné svátky během června: Jan Křtitel, sv. Petr a Pavel.
- Závěrečná rekapitulace a rozdání výrobků.

2.3.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření zaměřeného na materiál, výrobek a činnost

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 23 dětí z toho 9 chlapců ve věku 7 – 10 let a 14 dívek ve věku 7 – 10 let.

dívky - věk	počet dotázaných	chlapci - věk	počet dotázaných
7 let	7	7 let	2
8 let	5	8 let	2
9 let	1	9 let	4
10 let	1	10 let	1

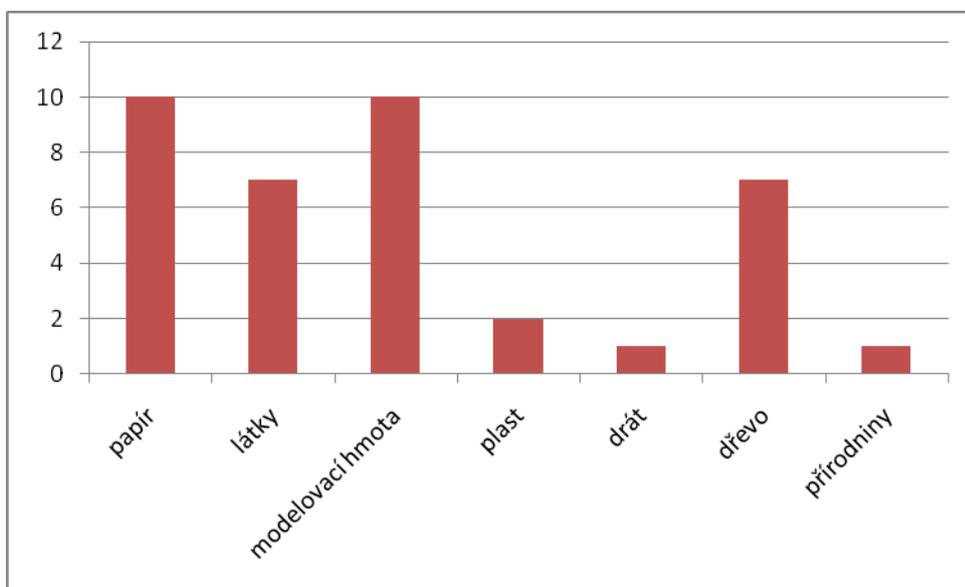
Otázka č. 1: S jakým materiálem rád/a pracuješ?

Dívky by nejraději pracovaly s papírem a modelovací hmotou, dále s látkami a dřevem. Naopak by je asi nezaujala práce s přírodninami, drátem a plastem. U chlapců jsou materiály zastoupeny téměř rovnoměrně, jen úplně vyřadili látky a přírodniny získaly jen jeden hlas.

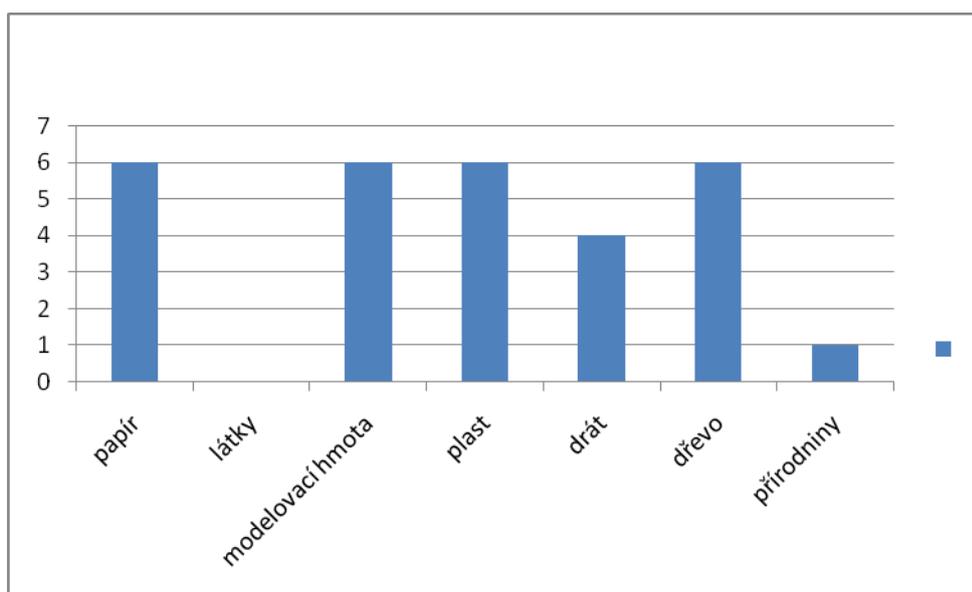
Celkově mě překvapilo, že si děti vybíraly tak často papír. Myslela jsem, že prací s tímto materiálem jsou přesycené. Trochu mě zklamalo málo hlasů pro přírodniny, ale

to je možná ovlivněno i tím, že jsme s nimi na podzim (těsně před dotazníkovým šetřením) pracovali často.

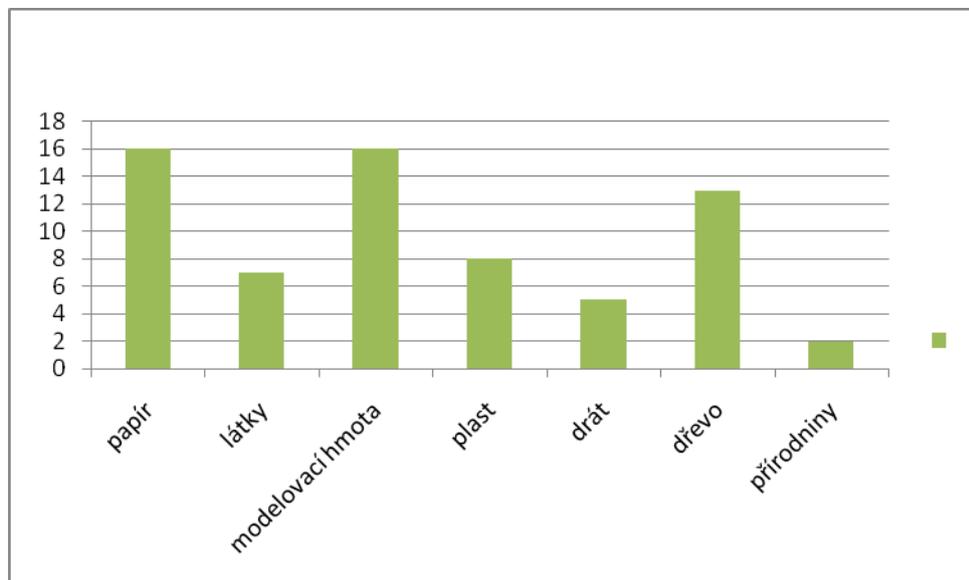
Dívky

Chlapci

Celkem

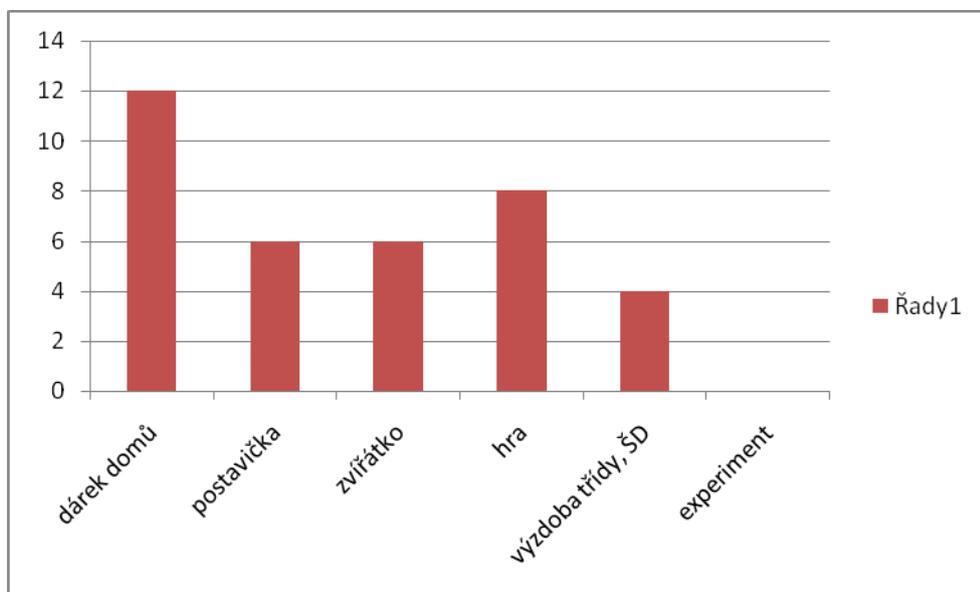

Otázka č. 2: Co by sis rád/a vyrobil/a?

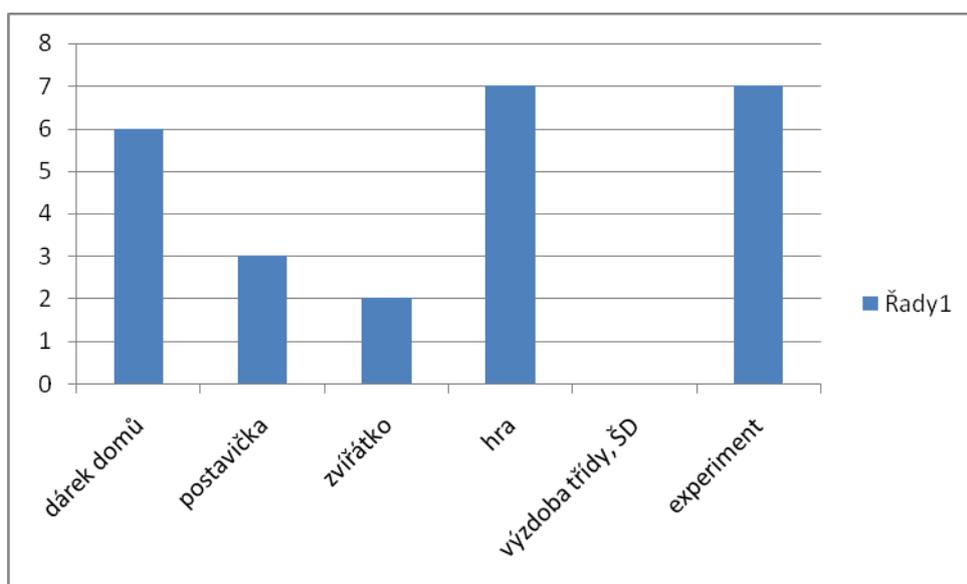
Děvčata by si výrobky ráda odnášela domů a také by si chtěla vyrobit hru. Překvapilo mě, že žádnou nezaujal pokus. Chlapce také nejvíce zaujala hra, a jak jsem předpokládala i pokus. Dárek domů by se chlapcům také líbil. Trochu mě mrzelo, že nemysleli na výzdobu třídy nebo školní družiny.

Celkem vyhrál dárek domů, druhé místo obsadila hra. Proto jsem se rozhodla zařadit tyto výrobky do projektu. Vymyslela jsem si pro děti hru: Cesta do Betléma. A dárek domů si uděláme ze samotvrdnoucí keramické hmoty na sv. Valentýna. Dále mám v plánu připravit speciální dílnu, hlavně pro chlapce, ve které si uděláme nějaký experiment. Během projektu „Zelenina“ budeme zkoušet, jak nejrychleji zahubit řěřichu.

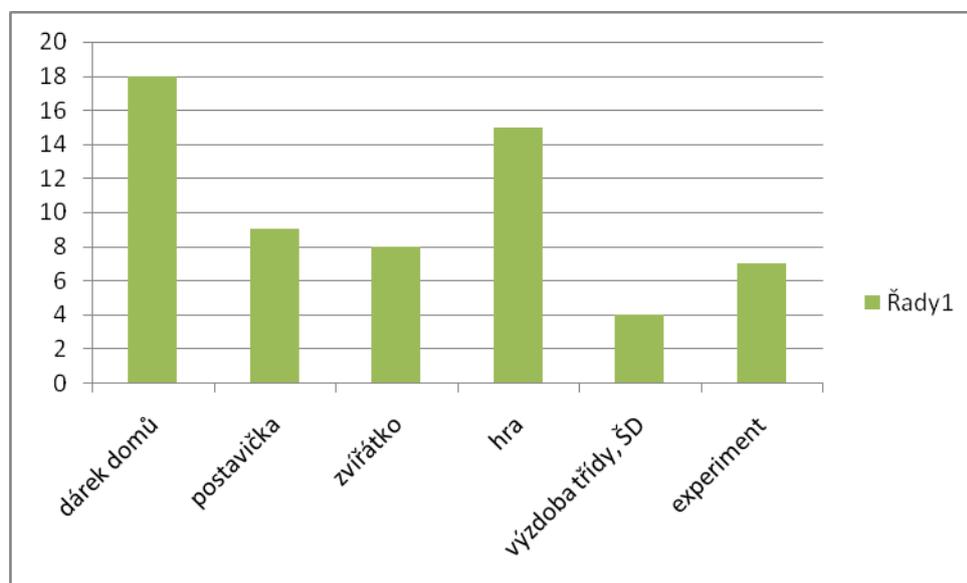
Dívky

Chlapci

Celkem

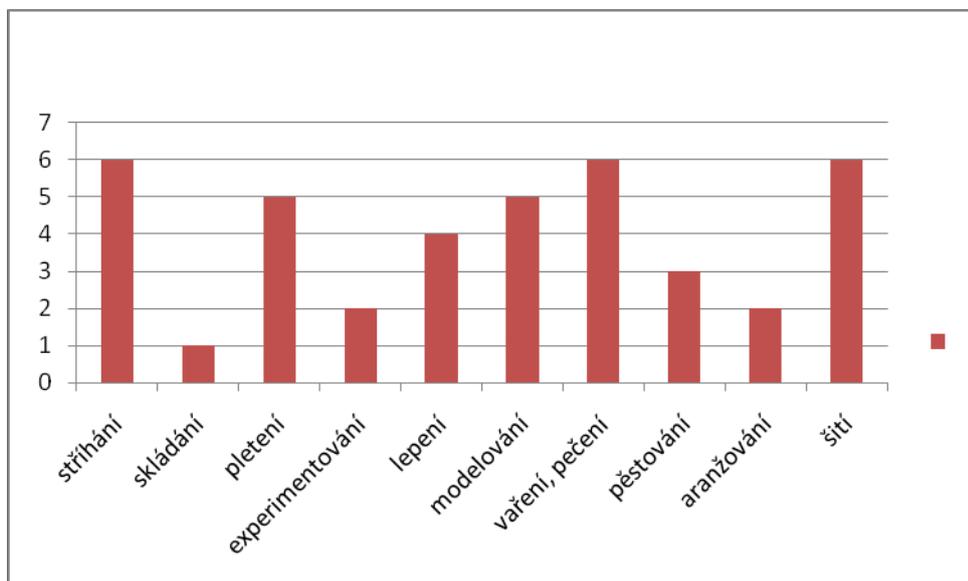
Otázka č. 3: Které činnosti tě nejvíce baví?

Dívky si přály šít, to se jim splnilo hned po vyplnění dotazníku, když jsme pracovali na Betlému. Překvapilo mě, že 6 dívek baví stříhání. Podle mě to souvisí i s tím, že rády pracují s papírem. Dívky i chlapci by si přáli vařit či péct, a proto jsem se rozhodla do projektu před Velikonocemi tyto činnosti zařadit. (tabulky viz příloha str.)

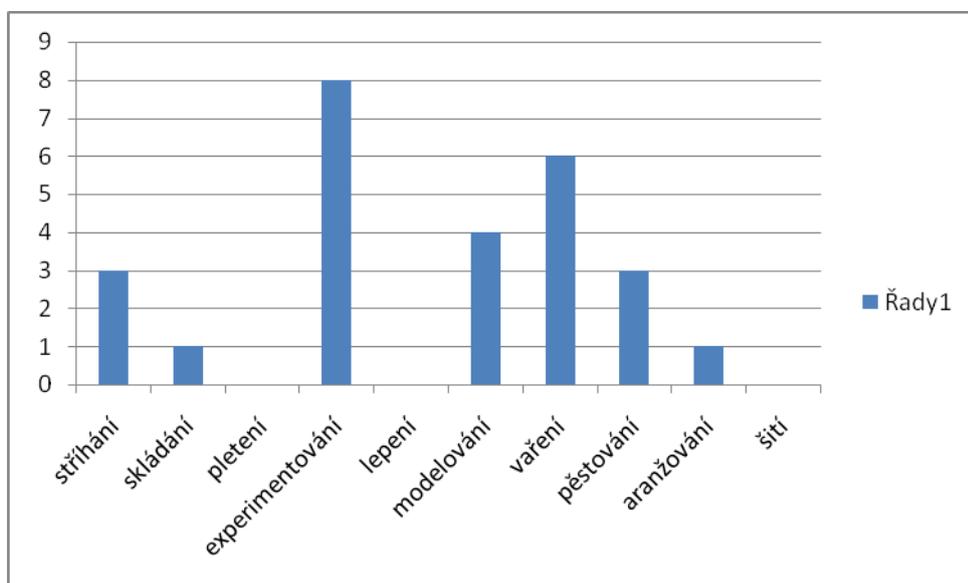
Když bych měla dotazníkové šetření krátce shrnout, řekla bych, že děti by si chtěly vyrobit dárek domů a hru z modelovací hmoty či papíru. A rády budou vařit, péct, experimentovat nebo stříhat.

Výsledky ze šetření mi velmi pomohly při sestavování dalšího programu pro další dílny z projektu.

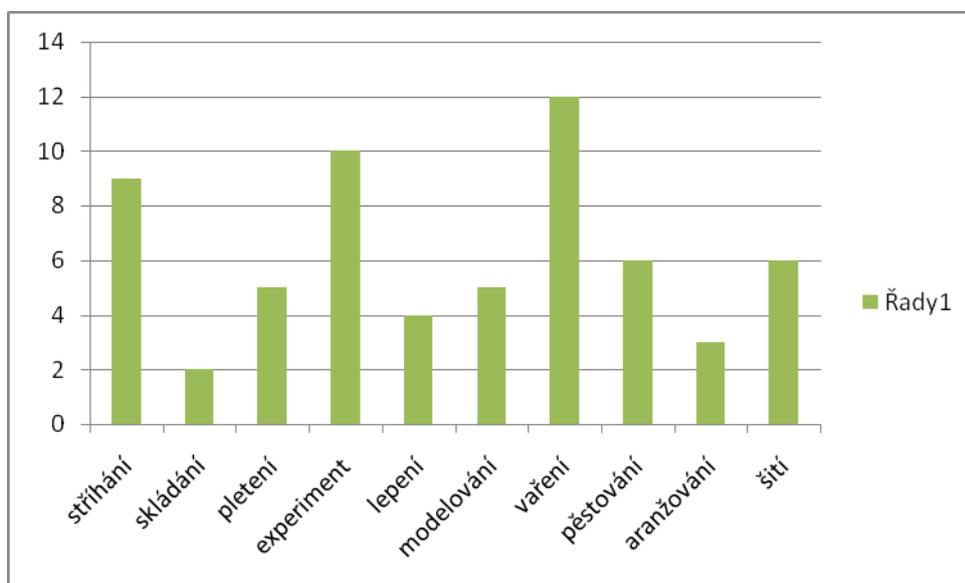
Dívky

Chlapci

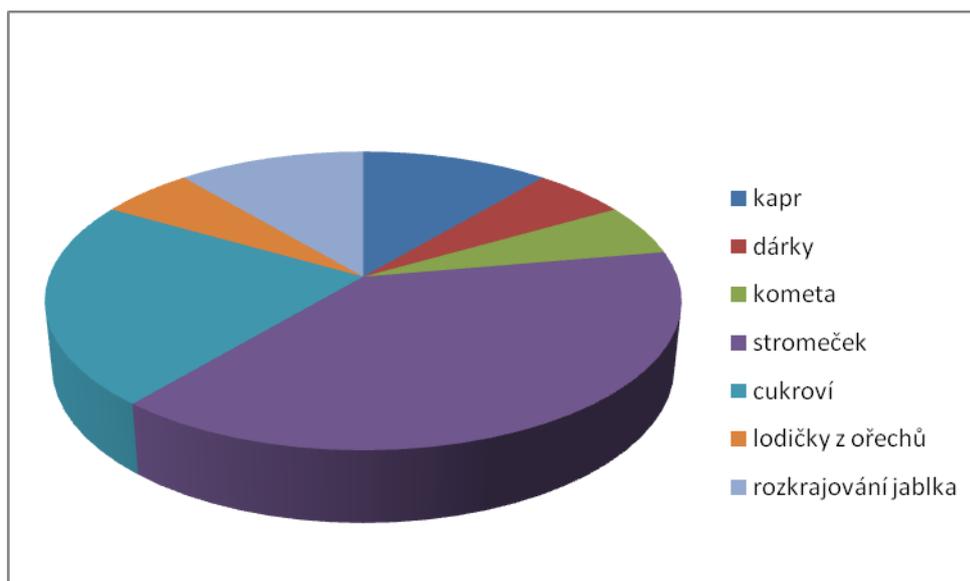
Celkem

2.3.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření na téma Vánoce

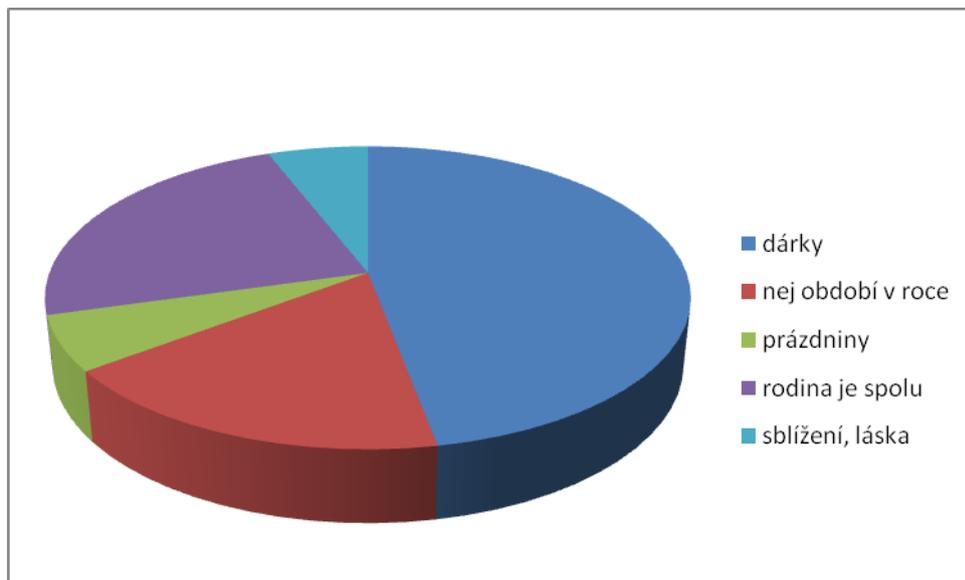
Výsledky šetření:

Zvyky a symboly

Největším symbolem Vánoc pro děti je stromeček. Mrzelo mě, že většina dětí napsala jen jeden symbol či zvyk, a že zapomněly na Betlém, koledy, zvon, lití olova ...

Vánoce a já

Z grafu je patrné i současné pojetí Vánoc jako honba za dárky. Současně je ale milé, že děti vnímají tu kouzelnou atmosféru Vánoc, kdy se schází rodina, lidé se k sobě navzájem lépe chovají.

Co slavíme?

8 dětí napsalo, že slavíme narození Ježíše Krista.

9 dětí napsalo, že slavíme Vánoce

1 dítě napsalo, že slavíme Silvestr

Očekávala jsem, že více dětí bude vědět, že slavíme narození Ježíška. Z odpovědí jsem byla zklamaná. Nakonec jsem došla k závěru, že jsem špatně položila otázku. Měla spíše znít: Jakou událost slavíme o Vánocích? Asi bych se dočkala více správných odpovědí.

Otázky (na co hledám odpovědi)

Možnost zeptat se na něco v souvislosti s Vánoce využilo 7 dětí. Stručně se dá říct, že děti zajímá, jak se k nim domů Ježíšek dostane, a jak to s dárky všechno zvládne. Myslím, že možnost zeptat se, využily děti, které stále věří, že dárky nosí Ježíšek.

Celkově nechci dotazníkové šetření hodnotit, protože nemám žádné srovnání. Také si myslím, že kdybych ho uskutečnila těsně před Vánoce, objevilo by se více správných a pestřejších odpovědí. Jen doufám, že předvánoční dílny děti následně obohatily. A že pro ně Vánoce nebudou znamenat jen období uklízení, nervozitu a stres při shánění těch nejúžasnějších dárků ...

K tomuto dotazníkovému šetření jsem se s dětmi ještě vrátila během poslední prosincové dílny. Na tabuli jsme se s dětmi pokusili sestavit myšlenkovou mapu. Nejdříve jsem na tabuli napsala výsledky z dotazníkového šetření včetně otázek. Z počátku jsem další zvyky a symboly musela dětem napovídat, ale pak se „rozjely“. Tabuli jsme zaplnili téměř celou. Myslím, že děti pochopily, co je myšlenková mapa a také jsme důkladně prodiskutovali téma Vánoce. Také jsem se soustředila na to, abych zodpověděla otázky dětí.

2.3.4 Zhodnocení programu

V současné době je těžké program hodnotit, protože stále běží a vyvíjí se. Vyvíjí se v několika rovinách – více se s dětmi známe, víme navzájem, co od sebe můžeme očekávat. U dětí zmizel počáteční ostych z někoho nového a obavy z toho, co je vlastně čeká. Já jsem trochu ztratila iluze o manuální zručnosti dětí. Je škoda, že v řadě rodin se výzdoba např. na různé svátky pouze kupuje a nevyrábí s dětmi. Při rozhovorech s dětmi jsem zjistila, že jen málokdo doma s rodiči vyrábí a tvoří.

Jednotlivé dílny jsem se snažila hodnotit ihned po jejich skončení. A ke zrealizovaným činnostem jsem si dělala poznámky, jak příště postupovat lépe a psát reflexi.

Když bych měla program hodnotit i za děti, myslím, že jsou spokojené a práce je baví, což dokazuje jejich dobrovolná účast na dalších dílnách. Také se již mohu více spolehnout, že budou vybavené potřebnými materiálními prostředky. Ze začátku jsem si

musela veškerý potřebný materiál opatřit sama. Při dalších dílnách se to hodně zlepšilo, děti si požadovaný materiál začaly nosit. Často přinesly i něco „navíc“.

Závěr

Z dosud zrealizované části programu zaměřeného na církevní rok mám dobrý pocit. Doufám, že i děti, které se programu účastnily. Svědčí o tom určitě i to, že se stabilizovalo jádro pracovní skupinky. Práce s dětmi mě bavila. Během realizace programu jsem si uvědomila, že se na práci vychovatelky ve školní družině velmi těším. K tomuto programu bych se ráda při nejbližší příležitosti vrátila. Předpokládám, že při své budoucí práci vychovatelky bych měla daleko větší prostor ke koncepčnosti tohoto programu a také práce s ustálenou skupinou dětí by byla větším přínosem.

Hůře se mi hodnotí dopad dílen a celého programu na znalosti a dovednosti dětí, a to z několika důvodů:

- program v současnosti stále běží
- děti se ho většinou zúčastňovaly nepravidelně.

Přesto jsem mnoho pokroků alespoň v manuální oblasti a v řešení jednodušších problémových situací zaznamenala. Děti si také vyzkoušely práci s pro ně netradičními materiály. Děti začínají být samostatnější a hlavně se samy snaží vymýšlet, co budeme dělat, popřípadě jak. I ti, kteří byli zpočátku pasivní, se v průběhu programu, i pod vlivem kolektivní práce a získávání nových informací o svátcích, stávali aktivnějšími. Co se týká teoretických znalostí, věřím, že alespoň některé informace si zapamatovaly a budou je podněcovat k zamyšlení či je jinak obohatí.

Seznam použité literatury:

- DVOŘÁKOVÁ, M., *Projektové vyučování v české škole*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9
- HELUS, Z., *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5
- HEYDUK, J., *Svatí církevního roku*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-385-X
- KASÍKOVÁ, H., *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-712-1
- KORHER, E., *Modlitba v životě dítěte*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.
- KOTAS, J., *Od adventu do adventu*. Praha: Doron, 2004. ISBN 80-7297-040-2
- MATĚJČEK, Z., *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6
- MUSSET, J., *Kniha o bibli – Nový zákon*. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-00-00345-7
- RICHTER, K., *Liturgie a život*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-575-5
- ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. 80-7178-829-5
- SCHAUBEROVÁ, V., SCHINDLER, M., *Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme*. Kostelní Vydří: KNA, 2009. ISBN 978-80-7195-332-6
- ŠOTTNEROVÁ, D., *Jaro*. Olomouc: Rubico, 2007. ISBN 978-80-7346-074-7
- ŠOTTNEROVÁ, D., *Velikonoce*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-018-1
- ŠOTTNEROVÁ, D., *Léto a podzim*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-066-1
- ŠOTTNEROVÁ, D., *Adventní čas*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-050-5
- ŠOTTNEROVÁ, D., *Vánoce*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-041-6
- ŠOTTNEROVÁ, D., *Zima*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-059-9
- ŠTIKOVÁ, V., *Já a můj svět*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2008. ISBN 80-7289-098-0
- VAVŘINOVÁ, V., *Abeceda Vánoc*. Praha: Krásná paní, 2010. ISBN 978-80-86713-69-4
- VONDRUŠKA, V., *Církevní rok a lidové obyčeje*. České Budějovice: DONA, 2005. ISBN 80-7322-075-X

Přílohy

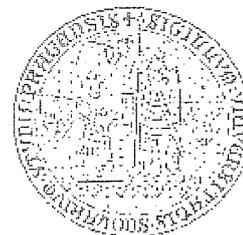
Seznam příloh:

Příloha č. 1: Zadání bakalářské práce.....	70
Příloha č. 2: Návod na složení krabičky.....	71
Příloha č. 3: Záznamový list – Vánoce (nevyplněný).....	72
Příloha č. 4: Záznamový list – Vánoce (vyplněný)	73
Příloha č. 5: Dotazníkové šetření (vyplněné).....	73
Příloha č. 6: Hlavalam – mozaika na rozstříhání.....	75
Příloha č. 7: Hlavalam – symbol kostela	76
Příloha č. 8: Hlavalam – symbol kříže	77
Příloha č. 9: Fotodokumentace	78
Závěs z kukuřic.....	78
Svatý Václav.....	79
Přípravné práce v lese	80
Podzimní výzdoba.....	81
Dokončené kříže na Dušičky.....	81
Adventní věnce.....	82
Betlém	84
Kalendář	85
Vítězný kostel ze sněhu	86
Skládání krabičky	87

Příloha č. 1: Zadání bakalářské práce

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta - katedra školní a sociální pedagogiky

Tel: ++420 2 21 900 189, Fax: ++420 2 21 900 188

PŘIHLÁŠKA K TÉMATU ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

STUDENT	
Typ studia:	Bakalářské kombinované studium
Obor studia:	Vychovatelství
Příjmení, jméno, titul:	Hacaperková, Lenka, Bc
Adresa bydliště:	Ve Višňovce 23, Plzeň
Kontaktní e-mail:	lenka.hacaperkova@seznam.cz
Kontaktní telefon:	724065750

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	
Téma bakalářské práce v českém jazyce:	Návrh a ověření projektu zaměřeného na průběh církevního roku
Téma bakalářské práce v anglickém jazyce:	Application and verification of project on course liturgical year

	V Praze dne 24. 3. 2010
Podpis studenta:	<i>Hacaperka</i>

VEDOUCÍ ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Příjmení, jméno, titul:	Vodáková, Jitka, doc. Ing. CSc.
Kontaktní e-mail:	Jitka.Vodakova@pedf.cuni.cz
Kontaktní telefon:	221 900 133
Podpis vedoucího:	<i>Jitka Vodáková</i>

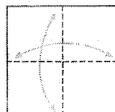
Příloha č. 2: Návod na složení krabičky

ŠTIKOVÁ, V., *Já a můj svět*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, 2008. ISBN 80-7289-098-0

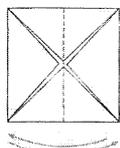
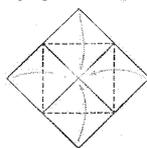
PŘÍLOHA

Příloha 1 (Návod na složení krabičky)

1. Z papíru formátu A3 vystříháme čtverec pro víko krabičky. Čtverec přeložíme dvakrát v půli a znovu rozložíme.

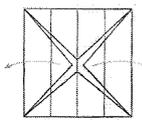
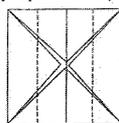

2. Všechny čtyři rohy přiložíme ke středu čtverce.

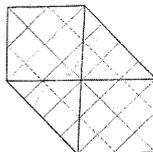
3. Skládanku přepůlíme a opět rozložíme.

4. Levou a pravou stranu skládanky přiložíme nyní ke středu. Potom znovu rozložíme.

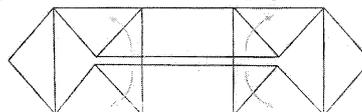

5. Levý a pravý cíp skládanky rozložíme.

6. Horní a dolní část přiložíme ke středu.

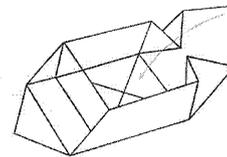
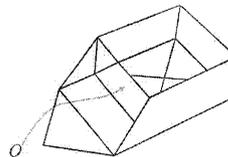

7. Na nákrese je situace, která vznikne při přehybu.

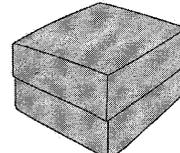
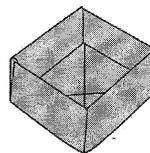

8. Uchopíme nejdříve horní a dolní roh vpravo, vlačíme je k sobě podle nákrese a přeložením celého pravého cípu vytvoříme hranu krabičky.

9. Potom uděláme totéž i na levé straně.

10. Stejným způsobem složíme dno krabičky. Tentokrát ale vycházíme ze čtverce, jehož strana je o 0,5 cm kratší.

Příloha č. 3: Záznamový list – Vánoce (nevyplněný)

VÁNOČNÍ ZVYKY A SYMBOLY	VÁNOCE A JÁ (CO PRO MĚ VÁNOCE ZNAMENAJÍ)
VÁNOCE	
CO SLAVÍME ?	OTÁZKY (NA CO HLEDÁM ODPOVĚDI)

Příloha č. 4: Záznamový list – Vánoce (vyplněný)

<p><i>Lovení kapra.</i> VÁNOČNÍ ZVYKY A SYMBOLY <i>Řázení stroměčku.</i></p>	<p>VÁNOCE A JÁ (CO PRO MĚ VÁNOCE ZNAMENAJÍ)</p> <p><i>Te se sejde celá rodina.</i></p>
<p>VÁNOCE</p>	
<p><i>Narození Ježíše Krista</i> CO SLAVÍME?</p>	<p>OTÁZKY (NA CO HLEDÁM ODPOVĚDI)</p> <p><i>Je Ježíš paranormální bitost.</i></p>

Příloha č. 5: Dotazníkové šetření (vyplněné)

VĚK: 9

DÍVKA/CHLAPEC

1. S jakým materiálem rád(a) pracuješ?

Papír

Látky

Modelovací hmota (modelína, keramická hlína, těsto ...)

Plast (láhve od pití, krabičky od jogurtů ...)

Drát

Dřevo

Přírodniny (větve, kaštiny, jeřabiny, květiny ...)

2. Co by sis rád(a) vyrobil(a)?

Dárek domů

Postavička

Zvířátko

Hra

Výzdoba třídy, školní družiny

Experiment (pokus)

3. Které činnosti tě nejvíce baví?

Stříhání

Skládání

Pletení (háčkování)

Experimentování

Lepení

Modelování

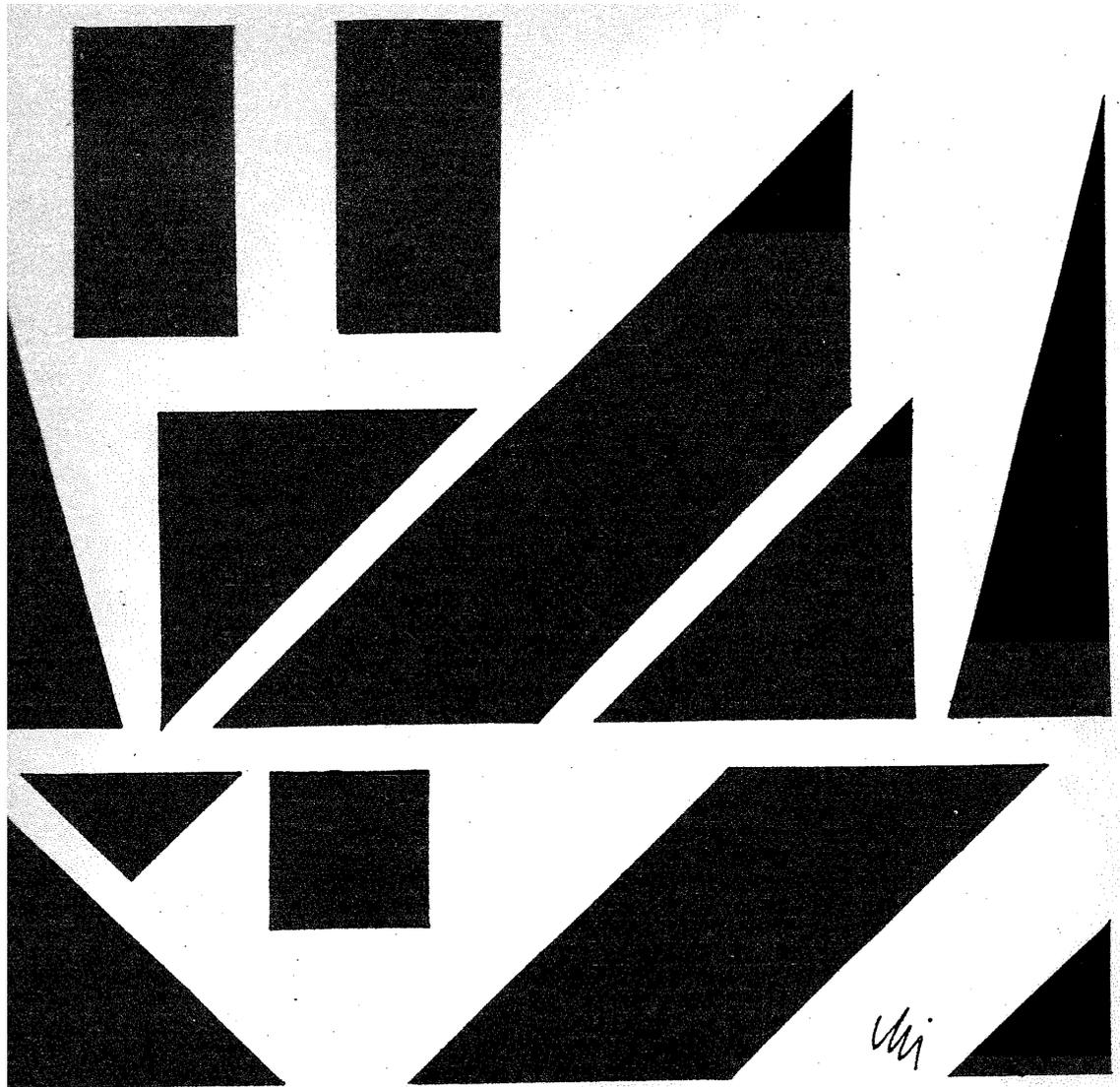
Vaření (pečení)

Pěstování

Aranžování (květin ...)

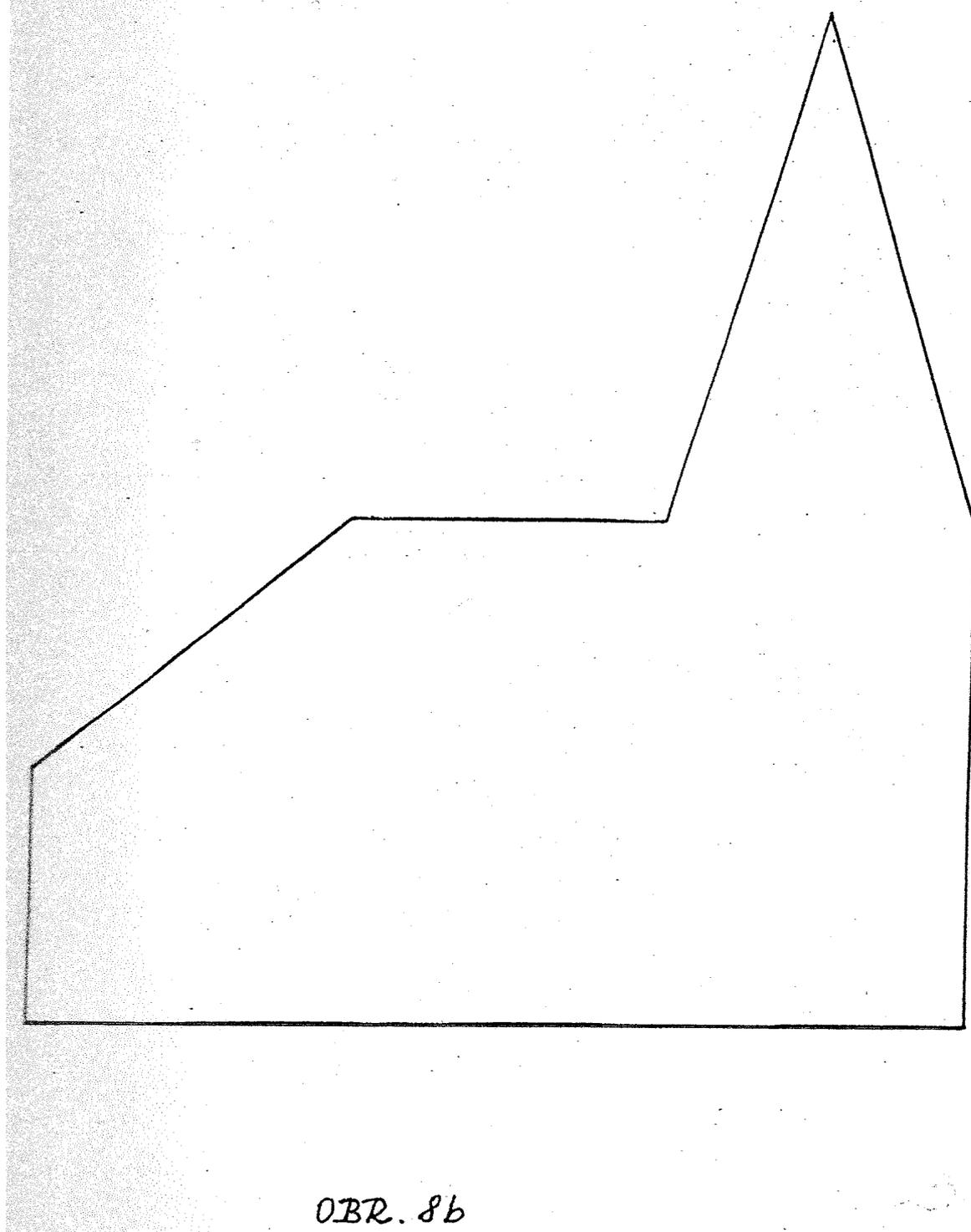
Šití (vyšívání)

Příloha č. 6: Hlavlom – mozaika na rozstřívání

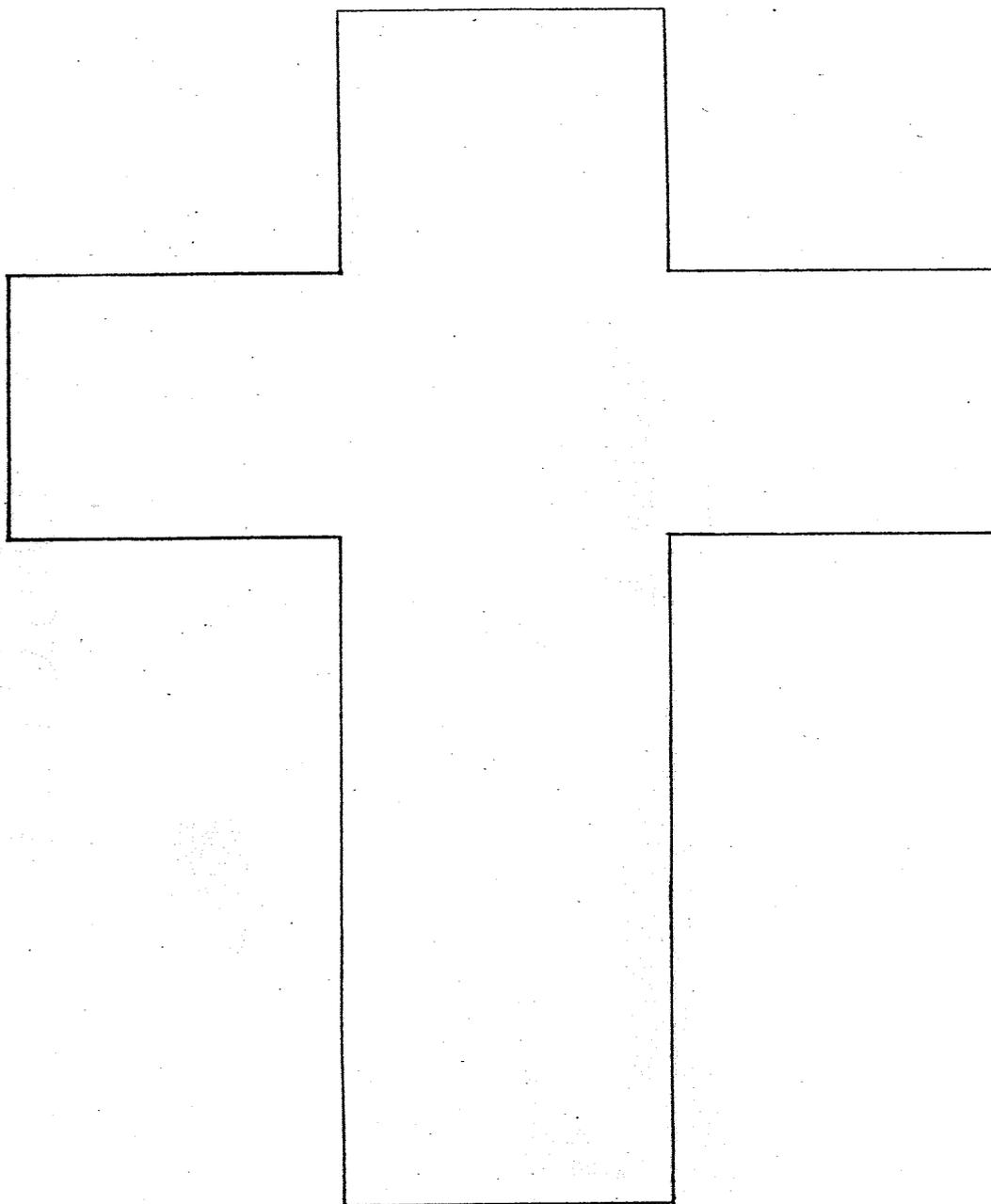

OBR. 8a

Příloha č. 7: Hlavořam – symbol kostela

Příloha č. 8: Hlavořam – symbol kříže

OBR. 8c

Závěs z kukuřic

Svatý Václav

Přípravné práce v lese

Podzimní výzdoba

Dokončené kříže na Dušičky

Adventní věnec

Betlém

Kalendář

Vítězný kostel ze sněhu

Skládání krabičky

